

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond

Jekaterina Silm

Migrantide roll Eesti ettevõtete rahvusvahelistumisel

Bakalaureusetöö

Juhendaja: kaasprofessor Tiia Vissak

Tartu 2022

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Teoreetilised lähenemised rahvusvahelistumisele ja migrantide rollile	5
1.1. Ettevõtete rahvusvahelistumise ja rahvusvahelise migratsiooni olemus ja liigid.....	5
1.2.Migrantide rollid ettevõtete rahvusvahelistumisel	13
2. Rahvusvahelistumise ja migrantide rolli empiiriline uuring	23
2.1. Metoodika ja uuritud firmade tutvustus	23
2.2. Migrantide roll uuritud ettevõtete rahvusvahelistumisel.....	26
Kokkuvõte	32
Viidatud allikad	35
Lisad	41
Lisa 1. Küsimustik.....	41
Lisa 2. Enics AS	43
Lisa 3. Axinom OÜ	46
Lisa 4. Tarmetec OÜ	49
Summary	52

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Sissejuhatus

Migratsioon on tänapäeva maailmas üks intensiivsemalt arenevaid protsesse. Eristatakse ühe riigi sisest rännet ja rahvusvahelist rännet, mis hõlmab liikumist ühest riigist teise. Siseränne on seotud eelkõige ümberasustamisega maapiirkondadest linnadesse. Näiteks 2030. aastaks peaks linlaste arv 21. sajandi algusega võrreldes kahekordistuma. (Vinogradova, 2015)

Meie ühiskond on veel võõrtööjõu suhtes skeptiline. Võõrtööjõu kohaldamine on aeganõudev protsess. Mitmekesine tööjõud aitab ettevõtetel olla jätkusuutlikum. (Ong, 2022)

Väärtuslikud kliendi- ja konkurendisuhted tuginevad temaatilistel uuringutel, et näidata, kuidas nii immigrandid kui ka kohalikud VKEd saavad koostöötegevuse kaudu teadmisi ja ressursse, et laieneda uutesse kliendisegmentidesse.

Lisaks eeldatakse, et arengumaade linnades elab 4 miljardit inimest. See parandab nende võimalusi saada tervishoiuteenust, juurdepääsu puhtale joogiveele ja haridusele. Samal ajal aga suurendab linnastumine epideemiate ohtu (eriti arengumaades); terroriaktid, inimtegevusest tingitud katastroofid, mis toovad kaasa märkimisväärseid inimohvreid. Üha rohkem on üle 10 miljoni elanikuga linnu, mis tekitab ka mitmeid probleeme - keskkonna-, kommunaalmajanduse probleeme jne (Head, 1998).

Intellektuaalne ränne, mis hõlmab kõrgelt kvalifitseeritud spetsialistide liikumist eelkõige teaduse ja kõrghariduse valdkonnas, võib olla nii sisemine kui ka väline. Intellektuaalne siseränne on seotud asjaoluga, et peamised teadus- ja hariduskeskused meelitavad ligi juhtivaid spetsialiste. Tavaliselt on sellised keskused üle riigi laiali, see tähendab asuvad väljaspool pealinnu ja suuremaid linnu.

Peaaegu iga riigi majanduslikus, kultuurilises ja teaduslikus arengus on migratsioonil oluline roll. Pealegi on see tänapäeval turumajanduse lahutamatu osa. Teoreetilises osas vaatame, kuidas rändeprotsesse iseloomustavad paljud vastuolulised küsimused, mida saab tõlgendada nii positiivselt kui ka negatiivselt. Seetõttu käsitleme edaspidi rände plusse ja miinuseid ning selle rolli inimeste majandusliku olukorra muutmisel. Samas vaatame, missugused migratsiooni olemused ja liigid on olemas ning missugused migrantide rollid on ettevõtete rahvusvahelistumisel.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Ettevõtte rahvusvahelistumise teema on aktuaalne, kuna riigid on majanduslikult teineteisest sõltuvad. Iga riigi vahel toimub toodete ja teenuste vahendamine. Samas toimub kapitali ja tööjõudu liikumine.

Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja migrantide roll rahvusvahelistumisel Eesti ettevõtete Enics Eesti AS, Axinom Eesti OÜ ja Tarmetec OÜ näidetel.

Töö ülesanded:

- Anda teoreetilise kirjanduse põhjal ülevaade rahvusvahelistumise ja rahvusvahelise migratsiooni olemusest ja liikidest;
- Uurida teaduskirjanduses välja toodud migrantide rolle rahvusvahelistumisel;
- Anda ülevaade uurimismeetodist ja uuritavatest firmadest;
- Uurida migrantide mõju Eesti ettevõtetele Enics Eesti AS, Axinom Eesti OÜ, Tarmetec OÜ ettevõtete põhjal.

Teoreetilises osas on oluline anda ülevaade teoreetilistest lähenemistest rahvusvahelistumisele ja migrantide rollile, analüüsida vastuseid kahele avatud küsimusele: (1) Missugused on ettevõtete rahvusvahelistumise ja rahvusvahelise migratsiooni olemus ja liigid? ja (2) Missugused on migrantide rollid ettevõtete rahvusvahelistumisel?

Empiirilises osas uuritakse ettevõtteid Enics Eesti AS, Axinom Eesti OÜ ja Tarmetec OÜ. Esimene peatükk annab ülevaate firmade tutvustusest ja metoodikast. Teises peatükis uuritakse migrantide rolle antud ettevõtete rahvusvahelistumisel.

1. Teoreetilised lähenemised rahvusvahelistumisele ja migrantide rollile

1.1. Ettevõtete rahvusvahelistumise ja rahvusvahelise migratsiooni olemus ja liigid

ÜRO defineerib rahvusvahelise rände fenomeni kui „mistahes inimeste liikumine üle riigipiiride asukohavahetusega üle 12 kuu". Vastavalt klassifikatsioonile Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni järgi eristatakse järgmisi rahvusvahelise migratsiooni olemusi:

1. Tagasivõtmatu – migratsioon koos järgneva loa saamisega, alaline elukoht;
2. Hooajaline - isikute ränne eesmärgiga saada ajutine või hooajatöö vähem kui aastaks; Tootmise hooajalisus pole aga sugugi vajalik. Sellega kaasneb töö hooajalisus. Agrotööstuslik integratsioon, valdkondadevaheline koostöö tööjõu kasutamise vallas, uute tehnoloogiate ja tootmismeetodite kasutamine väheneb oluliselt hooajalise rände vajadusest. (Trofimov, 2014)

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

3. Ajutine - tööealise elanikkonna ränne eesmärgiga saada tähtajatut tööd mitmeks aastaks (Cuerro-Cazzurra, 2018). Ajutine ränne on laialt levinud lihttööjõu seas, samas toimib ka kõrgelt kvalifitseeritud spetsialistide turul. Sellesse kategooriasse kuuluvad migrandid, kes reisivad teise riiki selleks, et saada tööd määramatuks. Enamasti ajutised migrandid koguvad mõne aastaga välismaal teatud rahasumma ja naasevad koju, et alustada seal oma äri. See sageli muutub ajutine ränne pöördumatu rändeks. (Hernandez, 2018) Ajutised rändajad, kes on saavutanud asukohariigis suurepäraseid tulemusi, sageli ei planeeri koju naasta, kus neid ootavad ebamäärased perspektiivid. (Cuerro-Cazzurra, 2018).
4. Pendel - nn "frontaalide" - inimeste ränne, piiri ületamine rohkem kui kord nädalas töötamiseks naaberriigiks. Liikumine toimub igapäevaselt või iganädalaselt, kuna töökoht asub elukohast üle piiri. (Vinogradova, 2015) Paljudes riikides osaleb pendelrändes märkimisväärne osa piiripunktide lähedal elavast linna- ja maarahvastikust. Kõige tihedamini see toimub nendes linnastutes, mille keskused on suured linnad, mis asuvad suhteliselt lähedal naaberriigi piirile. Paljudes riikides on igapäevaste pendelrännete ulatus ligilähedane iga-aastaste tagastamatute ümberasumiste mahule või isegi ületab seda. Pendelrändajate hulk suureneb ja muutub asulate kvaliteetne tööjõuressurss - tõmbekeskused, kus töökohtade arv ületab oma tööjõuressursse või ei vasta elanikkonna kvalifikatsiooni struktuurile. (Gozzi, 2007) Teisest küljest pendel ränne loob tingimused erinevate vajaduste rahuldamiseks. Reeglina on see väikeasulate elanike töö, milles kvaliteet, ja mõnikord ka kvantitatiivselt on tööde valik piiratud. (Trofimov, 2014)
5. Sunnitud – kuigi seda tüüpi rännet ei põhjusta majanduslikud tegurid, on sellel märgatav mõju tööturule. Sundränne on kombinatsioon alalise või ajutise liikumisega, mis on seotud territoriaalse liikumisega, inimeste elukohavahetus toimub nendest mitteolenevatel põhjustel, nt tavaliselt vastu nende tahtmist. (Ahearne, 2004) Seda tüüpi rännet on põhjustanud spontaansed katastroofid, keskkonnakatastroofid, poliitilised hädaolukorrad, samuti sõjalised tegevused, kodanike põhiõiguste ja -vabaduste rikkumine, mis põhjustavad sunnitud pagulasrändajad (Beck, 2004).
Need migratsiooni olemused näitavad, missugused ränded on üldse olemas ja mida nad tähendavad.

Rahvusvaheline tööränne toob kaasa käegakatsutavaid muutusi nii eksportivate riikide kui ka importija riikide majandusolukorras ja seetõttu on need muutused mitmetahulised.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Nende iseloom on muutunud oluliseks paljude riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide jaoks. (Šušteršič, 2020)

Ettevõtte toimimise motiivid. Põhjuseid on mitu, mille jaoks konkreetne ettevõtte võib otsustada "välismaale minna":

- uute müügiturgude otsimine;
- otsida vajalikku toorainet;
- tingimuste otsimine efektiivsemaks tootmiseks.

Üsna levinud põhjus ettevõtluse rahvusvahelistumisel on ettevõtete soov parandada oma toodete tootmise ja/või turustamise efektiivsust. Ettevõttel peab olema atraktiivne toode, et välisurgudele silma paista. (Salt, 2019)

Edu rahvamajanduses. Kui ettevõtte on suutnud saavutada märkimisväärset edu kohalikul turul, siis tema edasine kasv on tavaliselt täiesti loomulik. Edu kodus suudab luua vajalikud ressursid vääriliseks maailmaturule sisenemiseks ja meelitada uusi juhte värskete ideede ja mittestandardsete lahendustega ettevõtte probleemidele. (Duvalov, 2014)

Ettevõtte juhtimise roll. Ambitsioonikust ja dünaamilisust ettevõtete juhtimisel peetakse kõige olulisemateks teguriteks, mis võtavad vastu otsuse muuta oma äri, nagu see nõuab teatud aktiivsus, algatusvõime ja vastutus. Need omadused ettevõtte juhtimisel on alguses äärmiselt vajalikud ja olulised oma äri rahvusvahelistumise etapil, mil tuleb teha põhimõtteline, strateegiliselt õige otsus. (Salt, 2019)

Välismaised äriettepanekud. Selliste ettepanekute laekumisel hindab ettevõtte neid vastavalt turgude potentsiaalile ja nendega kaasnevate riskide kriteeriumidele. Olles hakanud uurima välismaist turgu, hakkab ettevõtte järk-järgult üha enam harjuma mõttega võimaluste kohta selle kallal töötada. (Gozzi, 2007).

Konkurentsifaktor. Enamik tööstusharusid on praegu oma olemuselt oligopoolsed. Iga ettevõtte sõltumatu tegevus põhjustab oligopolide konkurentsipositsioonidega seotud ebakindlust.

Ükskord selline ettevõtte otsustab rahvusvahelistuda ja töötada välisurul ja samal ajal kipuvad konkurendid sama tegema, selleks, et nõrgendada nende konkurentsipositsioone. Sellel põhjusel ettevõtted jälgivad pidevalt oma konkurentide tegevust. (Salt, 2019)

Tugev väliskonkurents. Kolmas väliskeskkonna liik, mis võib mõjutada ettevõtte rahvusvahelistumise otsust, mis tugevdab väliskonkurentsi riigi turul. Niisiis ettevõtted peavad end kaitsma ja paljudel juhtudel toob see neile kaasa ainult kasu, sest nad hakkavad aktiivsemalt töötama ja leiavad uusi, varem hõlmatud turusegmente. Selleks, et püsida

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

välismaa turul, peab ettevõtte tihti hindama oma toote kvaliteeti ja potentsiaali teiste riikide turgudel. Tervislik konkurents sunnib ettevõtteid pidevalt kvaliteeti parandama ja uuendama oma tehnoloogiaid. (Goss, 1995)

Ettevõtte rahvusvahelistumisel olulist rolli mängib Uppsala mudel - Uppsala rahvusvahelistumise mudel, mille töötasid välja Rootsi teadlased Uppsala ülikoolis 1970. aastatel. See mudel eeldab, et ettevõtte läbib oma rahvusvahelises arengus mitmeid järjestikuseid etappe. Rahvusvahelistumist nähakse järjestikuse, korrapärase protsessina, mis sõltub ettevõtte kogemustest ja teadmistest välisturgude kohta. Rahvusvahelistumise alguses eelistavad ettevõtted kasutada kõige vähem riskantsemaid vorme, mis ei nõua olulist ressursside ümberpaigutamist välisturgudele (näiteks eksport), ja edaspidi toimub üleminek üha riskantsematele vormidele. (Johanson, 2009)

Jan Johanson ja F. Wiedersheim-Paul eristavad nelja põhietappi rahvusvahelistumises:

- Regulaarse eksporditegevuse puudumine.
- Eksport sõltumatute vahendajate (agentide) kaudu.
- Müügiüksuste loomine välismaal.
- Tootmisüksused välismaal.

Ettevõtte peamiseks pidurdajaks teel rahvusvahelistumisele on "psüühilise distantsi" nähtus, mis seisneb turu, keeleliste ja kultuuriliste aspektide erinevuste, poliitilise süsteemi, haridustaseme või tööstusliku arengu kohta teabe saamise takistamises või häirimises. välisturgudel. (Johanson, 2009)

Uppsala mudeli põhikontseptsioonid on turule pühendumine, turu tundmine, pühendumisotsused ja jooksvad tegevused. Kõik materiaalsed ja immateriaalsed varad, mida ettevõtte konkreetsele geograafilisele turule koondab, on kohustus turule.

Uppsala mudel pakub välja järgmise lähenemisviisi ettevõtte käitumisele rahvusvahelistumise protsessis. See lähenemine väljendub kahes peamises põhimõttes. (Igbajeva, 2016)

- Investeeringud konkreetse riiki tehakse hoolikalt ja järjepidevalt järkjärgulise kaasneva kogemuse tulemusena.
- Ettevõtted alustavad või jätkavad investeerimist ühte või mitmesse turgu geograafiliselt lähedal asuvates riikides, mitte kaugel asuvatesse turgudesse ja/või mitmesse turgu korraga. Lähedased turud asuvad väiksemal "psühholoogilisel kaugusel".

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Uppsala mudeli praktiline rakendamine põhineb otsuste tegemise strateegia ülesehitamisel ja organisatsiooniliste vormide valikul, mis sõltub paljudest teguritest, mille kombineerimine muudab mudeli testimise ja hindamise protsessi keerulisemaks. (Johanson, 2009)

Mudel põhineb neljal põhikontseptsioonil: turu tundmine, turu pühendumus, kohustuste võtmise otsused ja jooksvad tegevused. Turu tundmisel eeldatakse, et kohustus teatud ajahetkel mõjutab tähtsaid otsuseid ja kuidas tegevusi järgneval perioodil läbi viiakse, mis omakorda mõjutab turu tundmist ja turu pühendumust hilisemates etappides. (Danshin, 2015) Peale nende nelja kontseptsiooni ja eeldades inkrementalismi, mudel kujutab endast, et ettevõtete rahvusvahelistumise põhimuster on: (1) alustada ja jätkata investeerimist ainult ühte või mõnesse naaberriiki, selle asemel, et investeerida mitmesse riiki korraga; ja (2) et investeeringuid konkreetsetesse riikidesse tehakse ettevaatlikult, järjestikku ja samaaegselt uurides sellel turul tegutsevaid inimesi ettevõtetes. Ettevõtted peaksid sisenema uutele turgudele, mille psüühiline distants on järjest suurem ja turuinvesteeringud arenevad nn asutamishela järgi (Johanson, 2009). Mudel iseloomustab järg-järgulist sisemist väliturule. See omakorda hõlmab turutingimustega kohanemist (Eriksson, 1997). Mudel rõhutab, et õppimine on seotud konkreetsete jooksvate turu tegevustega. Peamised järeldused Uppsala mudeli järgi on soov ettevõttel suurendada kasumit pikas perspektiivis, hoida riskid madalamal tasemel.

Kokkuvõttes võib öelda, et jätkates seda, mida ettevõtte juba teeb, õpib ta rohkem tegelikust ärist ning suurendab oma pädevust jätkata ja süveneda oma tegevust sellel konkreetsetel turul. Seetõttu eelistab ta kindlast turust kinni pidada ja sellele turule rohkem teada.

Paljud globaliseerumisprotsessi tegurid on mõjutanud väikeettevõtete rahvusvahelistumise elemente ja nad olid sunnitud vallutama rahvusvahelist turgu. Tänu sellele muutusid tähtsusetuks rahvusvahelistumise protsessis heidutavat mõju avaldanud barjäärid, mis mõjutasid tollikontrolli vähenemist, ühenduste ja standardiseerimise arvu suurenemist, kiiret kohanemist keskkonnaga jne. (Aven, 2011)

Seega on just loomise kiirus selliste ettevõtete põhielement. Hiljem said ettevõtted nime "Born Global", mis tähendab ettevõtlus- ja rahvusvahelisi ärisuhteid. Tollikontrolli vähenemisega ja globaalsele turule sisenemisega on muutunud paljude ettevõtete, eriti uute idufirmade tingimused. Ettevõtte mastaapse, rahvusvahelise ja globaalse edu teel pole enam

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

peamiseks probleemiks noored ettevõtjad, kogemuste puudumine, piiratud rahalised, inim- ja materiaalsed ressursid. (Rennie, 1993)

„Born Global“ tekkis 1993. aastal algupärase teoses, mille koostas McKinsey Consulting Company Austraalia valitsuse nimel. Mõiste "Born Global" on globaalsete ülemaailmselt loodud rahvusvaheliste uute idufirmade ja ettevõtete sünonüüm (McDougall, 1994). Globaalsena sündinud ettevõtted alustavad eksporti kahe aasta jooksul pärast nende asutamist. Globaalsena sündinud määratletud kui ettevõtted, mis „nagu ettevõtlusorganisatsioonid on algusest peale püüdnud saada märkimisväärset konkurentsieelist ressursside kasutamisest ja väljundite müügist mitmes riigis" (McDougall, 1994). Seda on määratletud ka kui ettevõtet, mis jõuab välismüügini vähemalt 25% kolme aasta jooksul pärast nende asutamist (Lucas, 2016). Globaalsena sündinud ettevõtted hakkavad eksportima ühte või mitut toodet kahe aasta jooksul ja kipuvad eksportima vähemalt veerandi kogumüügist. Nad kipuvad olema väiketootjad. (Andersson, 2003)

Antud bakalaureusetöös on kasutatud selliseid mudeleid nagu Uppsala ja Born Global (Tabel 1). Tabelis 1 on näha nende mudelite erinevusi.

Tabel 1. Uppsala mudel ja Born Global

	Uppsala mudel	Born Global
Areng	Aeglane	Kiire
Laienemine	Lähiturud	Igal pool
Tegevusala	Suurem osa tehased	Innovaatilised

Allikas. Autori koostatud. Johanson 2009, McDougal 1994.

Praeguses keskkonnas ei konkureeri ettevõtted üha intensiivsemalt ainult kohalikel turgudel ja kohalikega. Hulk tegureid, nagu intensiivne ja globaalne kaupade, teenuste, tööjõu, tehnoloogia lai levik ja kapitali ülemaailmne liikumine, mida stimuleerib kaubandustõkete kaotamine, valitsuse määruste vähendamine ja kiiremad infovood, on intensiivistunud konkurents kõigil turgudel ja tootekategooriates. (Alden, 2006) Seetõttu rohkem ettevõtteid näeb rahvusvahelistumist pigem vajaduse kui võimalusena konkureerida tänapäeva ärikeskkonda edukalt (Katsikeas, 2016). Ettevõtete rahvusvahelistumine on

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

muutunud laialt levinud nähtuseks, mis toob esile sündinud globaalse kontseptsiooni tähtsust (Rennie, 1993).

Ettevõtlus ja innovatsiooni juhtimine on globaliseeruvast maailmas eduka konkurentsi peamised eelised ja veelgi enam areneva majandusega riikides, kus on tohutud kasvuvõimalused. Kuid arenenud riikidega võrreldes on tärkavatel riikidel madalam majandusarengu tase. Neil on ebaküpsed juriidilised, poliitilised ja finantsinstitutsioonid, mille tulemuseks on mitmetähenduslik ja ebakindel ärikontekst (McDougal, 1994). „Born global“ käsitleb sündinud globaalseid idufirmasid tööstuses, rahvusvahelistumist, ettevõtte riske, kriitilisi edutegureid, ja institutsioonilisi strateegiaid. Need ettevõtted, mis on sageli väikesed ja keskenduvad tehnoloogiale, kalduvad algusest peale võtma omaks globaalse turu visiooni. Nad alustavad kiiret ja rahvusvahelist ekspordimist. Seetõttu jätab nad mõned traditsioonilise rahvusvahelistumise protsessi faasid vahele. (Lucas, 2016)

On määratletud selle rahvusvahelistumise protsessi kriitilised edutegurid planeerimise ja täidesaatva tegevuse kriitiliste valdkondadena, mille puhul tulemused, kui need on rahuldavad, mõjutavad organisatsiooni positiivselt konkurentsisooritust (Saraph, 1989). Näiteks organisatsioonid peavad olema paindlikud ja omama selleks ressursse konkureerida muutlikus, ebakindlas ja keerulises ärikeskkonnas (Oliva, 2014). Riskid omakorda kujutavad endast võimalust, et sündmus leiab aset ja mõjutab ebasoodsalt eesmärkide saavutamist (Aven, 2011). Riskijuhtimine võimaldab mõista ebakindlust ja välja töötada strateegiaid ohtude ennetamiseks ja võimalustest kinni haaramiseks (Oliva, 2014).

Idufirmad on tuntud oma suurte riskide ja ebaõnnestumiste määra poolest (Lucas, 2016). Ülemaailmne majanduslik integratsioon laiendas turu piire. Ettevõtted üle maailma kasutasid seda laienemist ära, otsides kõrgemat kasvumäära, müüki ja tulu traditsioonilistest kodumaistest allikatest (Prasad, 1999). Rahvusvahelistumine peab olema teadlik lisariskidest, mis on omased uutele, ebakindlatele ja eristatavatele turgudele, mis erinevad nende tavapärasest kodumaisest konkurentsist (Sapienza, 2006). Seega on juhi taju, kalduvus või vastumeelsus riskide suhtes asjakohane küsimus, mis huvitab rahvusvahelist äri ja rahvusvahelise ettevõtluse teadlasi (Johanson, 2009)

Sellega kaasnevad riski tajumine, mitmetahuline endogeenne ja kognitiivne juhtimisomadus (Brustbauer, 2013). Tolerantsus mitmetähenduslikkuse suhtes, see on see, mil määral juhid oskavad toime tulla mitmetähenduslike ja ebakindlate olukordadega, oskab ennustada juhtide käitumist seoses riski tajumisega (Ghosh, 1997).

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Nagu kirjeldas Andersson (2004), esimesed jõupingutused ettevõtete rahvusvahelistumise olemuse mõistmiseks põhinesid majanduslikud ja ratsionaalsed motiivid, mida tugevdas eklektilise paradigma kasv 1990. aastatel. Ettevõtte rahvusvahelistumisel (välismaiste otseinvesteeringute kaudu) on olemas kolm konkreetset eelist: omandiõiguse, internaliseerimise ja asukoha (OLI) spetsiifilised eelised (Dunningi, 1979). Ettevõtetal on lihtsam algul laieneda naaber turgudele (riikidesse). Psüühiline distants aitab luua uued sidemed. Rahvusvahelistumisel igal etapil toimub võrgustikud, ühissettevõtted või välismaised otseinvesteeringud (Johanson, 2009). Ebaselgus, ebakindlus ja riskitaju mõjutavad VKEde rahvusvahelistumist. Rahvusvahelistumise protsess ise on väga mitmetähenduslik ja ebakindel (Acar, 2016). Ettevõtetal võib tekkida vajadus loobuda keskendumisest hoida oma praegust positsiooni siseturul, et saavutada uudne positsioon uurimata territooriumil, olukord mis on ebamugav isegi suurte ja väljakujunenud ettevõtete juhtivatele isikutele (Doz, 2016).

Rahvusvahelisse tegevusse investeeritud ressursid võivad ohustada ettevõtte võimalikku kasvu ja ellujäämist, kui katse on ebaõnnestunud (Sapienza, 2006). See tähendab seda, kuivõrd juhid suudavad tulla toime ebaselgete ja ebakindlate olukordadega olnud tihedalt seotud nende võimega tajuda ja võtta otsustusprotsesside käigus riske (Ghosh, 1997). Riskivabad ettevõtted peavad toime tulema mitmete eksogeensete teguritega, nagu kultuuriline distants, institutsionaalne keerukus, erinevad turu arengu etapid ning majanduslik ja valuuta ebastabiilsus (Marinova, 2016).

Iga rahvusvaheline turg on oma näoline kuna riigiti on erinevad turu harjumused ja kultuurid (Johanson, 2009). Seega on suurem kohustuste tase ja suurem keskkonnaalase ebakindluse tase vähendada VKEde rahvusvahelistumise tõenäosust. VKEde puhul vastutavad tavaliselt üksikud juhid ja omanikud rahvusvahelistumise otsuste eest (Acar, 2016). Seega, kuidas need juhid riske tajuvad, mõjutab rahvusvahelistumise otsust (Marinova, 2016). Sest näiteks Eduardsen ja Marinova (2016) leidsid, et VKEde juhid arvestavad riski ulatusega rahvusvahelistumise otsustamisel. Seetõttu võib kõrgem riskitaju „takistada või pärssida ettevõtte rahvusvahelistumist või isegi põhjustada ettevõtte rahvusvahelistumist” (Marinova, 2016).

Juhtide riskitaju mõjub ettevõtete riskiastmetele, rahvusvahelistumine võib olla potentsiaalseks muutunud ja seega modereeritud erinevate sisenemisviiside kaudu. Seal on mitmed erineva keerukusastmega rahvusvahelistele turgudele sisenemise vormid, kontroll ja rahvusvahelistuva ettevõtte pühendumus, kusjuures ekspordi puhul on sisenemisviis kõige vähem kontrolli all välisoperatsioonide üle (Cavusgil, 2012). Kuid see nõuab ka piiratud

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

ressursside panust, võimaldab operatsioonidel maksimaalset paindlikkust, ja sellega kaasnevad väiksemad riskid. Sellised kohustused, riskid ja nõudmised suurendavad sisenemisel režiimide edendamist nagu globaalne hankimine, litsentsimine ja frantsiismiine, liidud, ühissettevõtted ja lõpuks keeruline vorm, välismaised otseinvesteeringud. Seega on rahvusvahelistumisega tegelevatel ettevõtetel juurdepääs rohkemale teabele, teadmistele ja omavad suuremat turutunnustust, kui ainult rahvusvahelistele turgudele sisenevad ettevõtted ekspordi kaudu, suurendades rahvusvahelise müügi ja tulude suurenemise tõenäosust turgudel (Grandinetti, 2012).

Rahvusvahelise migratsiooni olemus aitab aru saada migrantide mõjust ettevõtetele. Tänu sellele on näha, missugune migrant tuleb ehk kas ta tuleb kauaks või ta on lihtsalt hooajatööline. Samas mõned migrandid tulevad siia ametit selgeks õppima ja peale seda liiguvad teise riiki. Kui vaadata Soomet ja Eestit, siis siin toimub pendeldamine. See tähendab seda, et eestlased töötavad Soomes ja nädalavahetusel käivad Eestis oma pere juures. Autor toob välja sellised mudelit nagu Uppsala mudel ja „Born Global“. Nende vahel on olemas nii sarnasusi kui ka erinevusi.

1.2.Migrantide rollid ettevõtete rahvusvahelistumisel

Sisserändajad saavad anda ettevõtetele teadmisi oma päritoluriigi kohta. Sellest võib saada väärtuslik teadmiste allikas ettevõtetele rahvusvahelistumise protsessis. Seoses teadmispõhise vaatega on selgelt teada, kuidas ettevõtete ressurssidega seotud kohustused välisriikides sõltuvad nende riikide sisserändest: sisserändajate teadmised riigist vähendavad ebakindlust ja muudavad välisoperatsioonide juhtimise tõhusamaks. (Duvalov, 2014)

Rahvusvaheline ränne on viimastel aastakümnetel kiiresti kasvanud, 173 miljonilt migrantilt 2000. aastal 258 miljonini 2021. aastal, mis moodustab umbes 4,6 protsenti maailma elanikkonnast (ÜRO, 2021). Sellest tulenevalt muutusid rände kulud ja väljakutsed ning sisserändajate integratsioon kogu maailmas on poliitikakujundajate jaoks korduv teema (Johanson, 2009). Uuringud näitavad rahvusvahelise rände majanduslikke tagajärgi kaubandusele, välismaiseid otseinvesteeringuid ning rahvusvahelisi strateegilisi kaalutlusi, ressursside suurendamisega on seotud migrantide kohustused koduriikide ees (Chung & Tung, 2013).

Need mõjud tulenevad vähemalt osaliselt teadmiste eelisest, mille sisserändajad loovad vastuvõtivate riikide ettevõtetele: on ettevõtte, mis asub sisserändajate liikumisel, samas saab kasutada sisserändajate teadmisi, et vähendada teadmistõkkeid turgudel, kust

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

sisserändajad pärit on. See omakorda vähendab ettevõtte ebakindlust seoses sisserändajate koduriikidega, mille tulemusel on need riigid atraktiivsemad välismaiseid operatsioone otsivale ettevõttele. (Johanson, 2009)

Rahvusvahelise äri ja rahvusvaheliste turgude uurimine pärineb 1960. aastatest ja on traditsiooniliselt juurdunud sellistes teooriates nagu turu ebatäiuslikkus, rahvusvaheline toote elutsükl, faasi teooria ja eklektiline teooria (Apfelthaler, 2016).

Senised uuringud eeldavad suures osas, et see teadmiste eelis on enamasti päritolu- ja vastuvõtva riigi üksiku paari mõju tagajärg ning seetõttu on see nende riikide jaoks üldiselt kättesaadav kõikides ettevõtetes ja erinevates kontekstides (Javorcik, 2011). Tänu sellele uurimisprotsessi saab lihtsustada, kuna nende kodu või vastuvõtva riigi keskkond on piiratud. Seal on raske teha uuringuid, et teada saada, missugused kodu ja tööriigi erinevused esinevad. See näitab, et antud valdkond ei ole lõplikult uuritud. Järelikult on migratsiooni ja ettevõtte investeerimisotsuste vahelistes suhetes endiselt palju tundmatuid kohti. Eelkõige on ebaselge, kuidas sisserändajate teadmised võivad luua teadmiste eelise, millest saavad kasu ettevõtte otsused ressursside kasutamise kohta. Teadmistepõhised vaatenurgad rõhutavad siiski, et väärtuse loomiseks ettevõtte tasandil peavad teadmised olema asjakohased ja ettevõtte peab need omaks võtma. (Hernandez, 2018) Veelgi enam, teoreetilised lähenemisviisid ja empiirilised panused märgivad, et teadmiste väärtuslikkus ja rakendatavus ettevõttes sõltub institutsionaalsetest tingimustest, milles ettevõtte tegutseb (Cuervo-Cazurra, 2018).

Tuginedes teadmistepõhisele vaatele võib vaadata, et riigitasandi ränne loob teadmiste kogumid, mis sisaldavad teavet, et konkreetne riik ehk sisserändajate kodumaa asub nüüd teises riigis (Wiklund, 2003). Ettevõtte saab sellest teadmiste kogumist kasu, kui ta rahvusvahelistub oma koduriigist (sisserändajate vastuvõtjariigist) teise riiki (sisserändajate kodumaa), kuna sisserändajad levitavad teadmisi, mis tulenevad nende suhtlusest kohaliku elanikkonnaga (Agrawal, 2006). Siiski poliitika ebastabiilsus sisserändajate koduriikides ja kõrge sisserändajate vastane meeleolu piirkonnas, kuhu migrantid liiguvad, mõjutavad teadmiste eelist, mida ettevõtte saab sisserändajatest saada. Teadmised, mida sisserändajad oma kodumaalt impordivad: (1) muutuvad vähem väärtuslikuks, kui nende koduriigi olud muutuvad, ja (2) neid on raskem ettevõtte teadmistebaasi haarata, kui sisserändajate vastased meeleolud raskendavad suhtlemist sisserändajatega. Selle tulemusena saavad ettevõtted sisserändajatest vähem kasu ja nende tehingud sisserändajate koduriikidega ei saavuta oma potentsiaali. (Gould, 1994)

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Kokkuvõttes võib öelda, et migrantide haridus ja teadmised peavad sobima konkreetsele ettevõttele. Kuna tänu sellele migrantid saavad head palka ja ettevõtte kasumit.

Selleks, et saavutada edu uues riigis, immigrantidest ettevõtjad peaksid aktiivselt kasutama oma sidemeid nii oma uues elukohariigis kui ka oma eelmisel kodumaal, kuid et veelgi edukamaks saada, siis nemad peaksid ulatuma ka kaugemale oma etnilistest sidemetest. Immigrantide ettevõtjatel on "suur potentsiaal ehitada sild vastuvõtva riigi ja kodumaa vahel (Williams ja Shaw, 2011), edukas rahvusvahelistumine nõuab innovatsiooni ja rahvusvahelistumine nõuab ettevõtetelt paremaid teadmisi. Tugevate pikaajaliste suhete loomine on väga oluline rahvusvahelistumise ajal, aga ka innovatsioonis edu saavutamiseks. Uus ja/ või väikefirmadel võivad puududa sellised kontaktid, aga ka piisavad teadmised välisturust. Seega võib nende rahvusvahelistumine olla suhteliselt aeglane: meenutada pigem Uppsalat mudelit (Johanson, 2009) ja innovatsiooniga seotud rahvusvahelistumise mudelid (Bilkey 1978). Rahvusvaheline kogemus aitab tuvastada ja ära kasutada välisturu võimalusi. Immigrantide kaasamist, kellel on kasulikud sidemed, rahvusvaheline kogemus ja teadmised, võivad olla ettevõtetele abiks juurdepääsu teadmiste saamiseks, kasulike kontaktide loomist ning selle kaudu kiiret rahvusvahelistumist ja muutumas uuenduslikumaks.

Chung ja Tung (2013) ning Zhou (2004) tuvastasid kolm peamist sisserändajate viisi, osalemine rahvusvahelises äris: rahvusvaheliste firmade omanike, juhtide ja töötajatena, kes turustavad oma tooteid/teenuseid oma päritoluriigis. Mitu uuringud on näidanud, et immigrantid on aktiivsed võrgustikusuhete loomisel ja et nende teadmised võivad olla kasulikud rahvusvahelistele. Sisserändajatest ettevõtjad tegutsevad rahvusvahelisel äritegevusel, kasutades oma rahvusvahelisi inimressursse, nagu haridus, sidemed ja kogemusi, et tuvastada ja ära kasutada uusi rahvusvahelisi äri võimalusi, luua juurdepääsu kaudu rahvusvahelisele kogemusele tugevam konkurentsieelis võrgustikele vastuvõetvates ja algsetes riikides. Gould (1994) rõhutas samuti sisserändajate teadmiste ja sidemete tähtsust, kuid leidis, et immigrantide seose mõju areneb täielikult välja 3–4 aasta pärast immigrantide saabumisest, kuna omandab teadmisi oma uue kodumaa kohta ja kasulike suhete loomine võtab aega.

Maailmas toimub ka nii öelda „ajude äravool“. „Ajude äravool“ on massilise väljarände protsess, mille käigus spetsialistid, teadlased ja oskustöölised lahkuvad riigist või piirkonnast poliitilistel, majanduslikel, usulistel või muudel põhjustel. Samal ajal saavad riigid, kust spetsialiste välja voolab, väga olulist majanduslikku, kultuurilist ja mõnikord ka

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

poliitilist kahju ning vastupidi, immigrantidest spetsialiste vastuvõtavad riigid saavad tohutut ja odavat intellektuaalset kapitali. (Bashutkin, 2014)

Globaliseerumisprotsess tegeleb peamiselt sisserändajatest ettevõtjate kaudu loodud firmadega ehk nende ettevõtetega, mis on kodumaal ja aitab nendel tegeleda välismaiste otseinvesteeringutega. Ettevõtlust tuleb täiendada haritud tehnilise tööjõu, poliitilise stabiilsuse ja ettevõtlussõbraliku keskkonnaga. Tekkisid sellised kõrgtehnoloogilised klastrid, mida tähendab seda, et nende riikides puudub hästi haritud tehniline tööjõud (paljud riigid) või nad on poliitiliselt ebastabiilsed riigid (Iraan, Venemaa) või riigid on ettevõtlusvaenulikud (Jaapan, Korea). (Saxenian, 2009) Poliitiline järeldus on järgmine: arengumaade poliitikakujundajad peaksid rakendama oma jõupingutusi, et hõlbustada ettevõtluse ja pikamaa teabevahetuse alt-üles protsessi selle asemel, et teha ülalt-alla katseid kasvatada järgmist. Arengumaades on väga oluline, et inimesed käivad teistes riikides omandamas uusi töökogemusi. Arengumaades on ettevõtte keskkond sõbralik ja peetakse kinni kokkulepitud punktidest. (Kerr, 2008)

Riiklikud investeeringud, sihtotstarbeline arukas kaubanduspoliitika näib olevat arendusstaadiumis, isegi kui mõned erandjuhtumid, näiteks Holland ja Šveits suutsid industrialiseerida ilma süstemaatilise poliitikata (Chang, 2002). Majandusgeograafia mudelid on tuginevad peamiselt asjaolule, et peavoolu majandusteaduse piirkondlik rakendamine ei anna piisavalt selgitusi linnade ja piirkondade jõukuse ja vaesuse vahel (Rodrik, 2007).

Arvestades rännet kasvavad ühiskondlik tähtsus ning välisinvesteeringute ja -kaubanduse majanduslik tähtsus majandusele ja ettevõtetele, avaldatakse poliitikakujundajatele olulist mõju (Chung, 2013). Esiteks võib see aidata poliitikakujundajatel mitte ainult mõista sisserände mõju rahvusvahelises tegevuses osalevatele ettevõtetele, mis aitab positiivselt kaasa nende koduriigi tööhõivele ja elatustasemele, vaid ka vastavalt välja töötada poliitikat. Teiseks annab see teadmised tõendeid sisserände ja välismaal kindla tegevuse vahelise seose juhuslikkuse kohta.

Tulemused tõestavad, kuivõrd mõjutavad sisserändajate vastased meeleolud sisserändega kaasnevat majanduslikku kasu ja millistel tingimustel loovad sisserändajate teadmised kindla rahvusvahelistumise väärtust. Kolmandaks annab see olulise panuse rahvusvahelisse äriteooriasse, integreerides olemasoleva institutsioonilise väljavaatega ebakindluse ja riski kohta rahvusvahelistumises kontekstis. Lõpuks on sellel teadmisel otsene mõju ettevõtetele, kuna tulemustes kirjeldatakse võimalusi, kuidas rahvusvahelistumise

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

käigus sisserändevoost kasu saada. (Chung, 2013) Rände mõju vaadeldakse kolmes suunas: tööturule, riigi eelarvele ja majanduskasvule (Tabel 2).

Tabel 2. Rände mõju.

Tööturg	Eelarve	Majanduskasv
Migrandid täidavad olulisi nišše nii kiiresti kasvavates kui ka stagneerunud majandussektorites	Migrandid panustavad eelarvesse maksude ja sotsiaalmaksena rohkem raha, kui saavad toetustena	Ränne suurendab tööealise elanikkonna arvu
Noored sisserändajad on haritumad kui pensionieale lähenevad migrandid	Töörändajad avaldavad riigieelarvele kõige positiivsemat mõju	Migrandid saavad juba olemasolevate oskustega ja aitavad kaasa inimkapitali arendamisele vastuvõtvas riigis
Migrandid muudavad tööturu paindlikumaks, eriti Euroopas	Tööhõive on rändajate rahalise panuse suurim määraja	Migrandid aitavad kaasa ka tehnoloogilisele arengule
Omavad võõrkeelseid ja kultuurseid omadusi	Saavad olla eksporditjad oma asukohariigis	Sidemed globaalse võrgustikega

Autori koostatud. Bazimina (2015), Gozzi (2007), Liu (2015)

Paljude rahvastiku vananemise probleemiga silmitsi seisvate riikide jaoks on immigrandid muutumas üha olulisemaks vahendiks tekkivate vabade töökohtade täitmiseks ning seetõttu on väga oluline, et riik kujundaks pädevad poliitikad, mille eesmärk on tagada positiivne mõju nii vastuvõtvale riigile kui ka sisserändajatele (Gozzi, 2007).

Sisserändajatest omanikel on väärtuslik inim- ja sotsiaalkapital, millest väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted (VKEd) saavad rahvusvahelistumisel eelist. Selle järgi ressursipõhisest vaatenurgast võivad sellised eelised ilmned sisserändajate omanduses olevates VKEdes.

Kognitiivne perspektiiv pakub aga vastupidist vaadet: niivõrd, kui võrd on sisserändajatest omanikud. Sisserändajate omanduses olevad VKEd, kes on rahvusvahelistumise otsuste tegemisel alati ülemäärasele enesekindlusele kui mitte-immigrantidest kolleegid, võivad potentsiaalselt kõrge riskiga rahvusvahelistelt turgudelt saada vähem rahalist kasu. On olemas kaks vaatenurka, teoreetiline ja empiiriline, hinnates a)

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

ettevõtete omanike immigrandide vahelist suhet, tausta ja VKEde ekspordi intensiivsus ning b) mil määral selline taust aeglustub seos VKEde ekspordi intensiivsuse ja finantstulemuste vahel. Omanike olemasolu mõjutab positiivselt ekspordi intensiivsust, kuid mõjub negatiivselt ekspordile. Ettevõtlasteadlased on hakanud järjest rohkem tähelepanu pöörama omanike sisserändaja tausta rollile väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete (VKEd) arengule ja ülemaailmsele laienemisele.

Lähtudes kõikehõlmavast ressursipõhisest perspektiivist (Barney, 1991), on domineeriv seisukoht, et sisserändajatest ettevõtete omanikel on teadmised, kogemused ja muud võimed, mis on väärtuslikud ressursid globaalsel äritegevusel (Neville, 2014). Ühesõnaga immigrandi tausta peetakse üldiselt ülemaailmset laienemist võimaldavaks atribuudiks. Olulised faktorid on: a) kognitiivsed ressursid, mis kajastuvad üksikisikute eelnevates teadmistes ja kogemused ning b) kognitiivsed esitused, mis peegelduvad selles, kuidas indiviidid tajuvad iseennast, teisi, ülesandeid ja/või otsustuskeskkonda. Ülemäärane enesekindlus on problemaatiline, sest see võib põhjustada ettevõtetes otsustusvõime moonutust, rõhutada riskide võtmist ja liigset pühendumist marginaalsele või raha kaotavale eksporditegevusele (Barney, 1991).

Kuna nad omavad sageli võõrkeele- ja kultuuridevahelisi oskusi, eriti juba olemasolevaid sidemeid globaalsete võrgustikega (Liu, 2015), võivad nad arendada ja juhtida väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtteid (VKEd), millest saavad erakordsed eksportijad oma asukohariikides. Erakordsete eksportijate all peetakse silmas eksportijaid, kes paistavad silma mitme ettevõtluse protsessidega – nagu võimaluste tuvastamine, hindamine, arendamine ja rakendamine – rahvusvahelistel turgudel. Omanike sisserändaja tausta peetakse väärtuslikuks, haruldaseks ja jäljendamatuks oluliseks allikaks. Tähtsad on inim- ja sotsiaalse kapitali ressursid, mis soodustavad sisenemist ja edu rahvusvahelistel turgudel. Sisserändajatest ettevõtjad võivad suuri riske ekslikult alandada või oma eduvõimalusi selgelt üle hinnata sellistel turgudel. Selle tulemusena võivad immigrandist ettevõtjad ettenägematult oma tegevust ülemäära riskantsetel välisurgudel intensiivistada, ja võivad seeläbi saada suuremat rahalist kahju kui nende mittesisserändajatest eakaaslased (Liu, 2015).

Olulised panused praktikutele, ärijuhtidele ja poliitikakujundajatele alusele võtab rohkem teadlikud tegevused, mis soodustavad immigrante eksportivate ettevõtete arengut ja kasvu. Rahvusvahelises ettevõtlusalases kirjanduses on hästi vastu võetud seisukoht, et omanikel on oluline inimliku ja sotsiaalse allikate kapitaliresursid, mis võivad aidata noorematel või vähem arenenud ettevõtetel, näiteks VKEdel (Stam, 2014) siseneda

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

välisurgudele ja seal edu saavutada. Täpsemalt võivad ettevõtete omanike-juhtide rahvusvaheline kogemus, välismaised sotsiaalsed sidemed muu hulgas soodustada VKEde arengut, rahvusvahelist laienemist ja finantstulemusi (Vandor ja Franke, 2016). Sisserändaja olemasolu VKEde omanikud võivad eriti toetada nende rahvusvahelist tegevust, kuna sellistel omanikel on tõenäoliselt eelisjuurdepääs rahvusvahelisi võrgustikke ja sotsiaalse kapitalile, samuti oma võõrkee- ja kultuuridevahelisi oskusi ning kogemuslikke teadmisi välisurgudel (Neville, 2014). Sisserändajatest ettevõtjad võivad samuti osata manipuleerida või vältida bürokraatlikke takistusi ja piiranguid, mis võivad takistada tulusate võimaluste ärakasutamist (Liu, 2015). Need on olulised mõjud migrantide jaoks (Tabel 2).

Gould on pakkunud hüpoteese seoses migrantide rändamisega. Tema arvates sisserändajate teadmisi saab edastada kahel erineval viisil: otse ettevõttes töötamise kaudu (teadmised tööhõive kaudu) või kaudselt sisserändajate sotsiaalsete võrgustike kaudu (teadmised võrguefektide kaudu). (Gould, 1994)

Esiteks saavad ettevõtted sisserändajate teadmistest otseselt kasu: sisserändajad võivad olla ettevõtte omanikud, kuuluda tippjuhtkonda või muul viisil ettevõttes töötada. Kui jah, saab sisserändaja oma teadmisi kas otse rakendada või edastada need kolleegile, kes vastutab ettevõtte rahvusvahelise tegevuse eest. Mõlemal juhul saab ettevõtte kasutada sisserändaja teadmisi ja sellest kasu saada. (Gould, 1994)

Teiseks võivad sisserändajad kaudselt kaasa aidata ettevõtte teadmistele. Migrantid toovad kaasa uude riiki omad teadmised ja mõnikord huvitavad lahendused uutele ettevõttele. See omakorda aitab ettevõtte arengule. Seda mehhanismi juhivad esimese ja teise astme sotsiaalsed suhted. (Ahearne, 2004) Sisserändajatel võivad olla suhted emaaetevõttes töötavate inimestega või ettevõtte töötajad võivad tunda kedagi, kes tunneb sisserändajat. Ettevõtted saavad sisserändajatelt saadud teadmisi kas otseselt või kaudselt kasutada oma tegevuse paremaks kontrollimiseks välismaal. Esiteks võimaldab see ettevõtetel täpsemalt tuvastada asjakohased riskiallikad ja töötada välja levendusstrateegiad. (Johanson, 1977) Sisseränne võib seega vähendada ebakindlust ja aidata ettevõtetel ületada teadmiste tõkkeid oma päritoluriigi ja vastuvõtivate riikide vahel, mis on eelis alternatiivsete investeerimispaikade ees. (Hernandez, 2018) Teiseks peavad ettevõtted rahvusvahelistumisel arvestama sihtkohas äritegevuse kuludega (Head, 1998).

Kuna ettevõtetel on juurdepääs rohkematele teadmistele sihtriigi kohta (ja seega väiksem ebakindlus), vähenevad ettevõtetel teabe kogumise ja tõlgendamise kulud, kes soovivad tegutseda sisserändajate kodumaal. Üldiselt, mida suurem hulk teadmisi vastuvõtva

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

riigi kohta, seda vähem ebakindlust sisserändajatele, mis toob kaasa madalamad kulud. See motiveerib ettevõtteid investeerima ja olemasolevaid investeeringuid suurendama, sest see võimaldab neil tõhusamalt kontrollida ressursse, mida nad riigile pühendavad. (Igbaeva, 2016)

Kokkuvõttes saab öelda, et sisserändajate pakutavad teadmiste kogumid vähendavad välisriigi kohta teabe kogumise ja tõlgendamisega seotud kulusid. Järelikult muutuvad ettevõtete välisoperatsioonid sisserändajate kodumaal tõhusamaks ja emaettevõtet pühendavad rohkem ressursse.

Võib väita, et migrantid on ettevõtlikumad. Nende oluline motivaator on hirm sihtriigis jääda töetuks. See sunnib neid pingutama, et leida töökohta. Samas migrantid aitavad teiste jaoks töökohti luua. Luuakse uusi tooteid, mida saavad importida koduriiki. See omakorda aitab suurendada koduriigi majandust. (Mestres, 2010)

Hatzigeorgiou ja Lodefalk (2016) muutsid mudelit, et analüüsida sisserändajatest töötajate rolli kindlas kaubanduses, kontrollides samal ajal sisserändajate varude siirdamist kodumaal eelarvamusi vastuvõtvas riigis. Selle mudeli kohaselt tuleneb sisserändajate ekspordi edendamise võime kolmest mehhanismist: 1) sisserändajate ekspordikulude vähendamine; 2) sisserändajate siirdatud kodumaine eelarvamus, mis muudab vastuvõtva riigi ettevõtteid välisturuga paremini tuttavaks, mis omakorda soodustab ekspordi, ja 3) vastuvõttev riik, kes võtab sisserändajate nõudluse rahuldamiseks kasutusele muudetud või uued tooted, mis seejärel eksporditakse sisserändajate koduriiki. Raamistik võimaldab sisserändajatest töötajatel vähendada ebakindlust ettevõtte väliskaubandusse sisenemisel ja selle jätkuvat kohalolekut. Parandades teavet ja vähendades teabe asümmeetriat, peaksid sisserändajatest töötajad vähendama mitte ainult fikseeritud, vaid ka muutuvaid kaubanduskulusid, et suurendada ekspordi kalduvust ja intensiivsust. (Lodefalk, 2016)

Teadlased arvavad, et rahvusvahelise tööränne teooriad kohaselt on rahvusvaheline tööränne igat tüüpi elanikkonna territoriaalse mobiilsuse ühisosa, mis on seotud tööjõuaktiivsusega teise riigi territooriumil. See tähendab, et elanikkonna territoriaalne mobiilsus on tihedalt seotud teiste liikumisviisidega - loodusliku ja sotsiaalsega. Mõned teadlased peavad rännet kõige tõhusamaks viisiks pingete leevendamiseks kodumaisel tööturul. See viitab nii tööjõu ligimeelitamisele kui ka väljarände soodustamisele. (Lodefalk, 2016)

Peamised stiimulid migrantidele tähendavad olulist erinevust sissetulekute vahel kodu- ja sisseränderiigis, kindlustunnet stabiilse töö leidmiseks ja tulevikus elamisloa saamiseks,

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

mille kestus sõltub loomulikult saavutusastmest. Tööandjate peamised põhjused pole mitte ainult huvi võõrtöajõu ekspuuteerimise vastu, vaid ka need kaalutlused kui tootmisvõimaluste laiendamine. Väljarändajad suurendavad riigi teatud oskuste segmendis tööturu pakkumist ja vähendavad seeläbi kapitalipuuduse omavate ettevõtete konkurentsipurvet ettevõtlike ratsionaliseerimisse investeerimiseks. (Lodefalk, 2016)

Teoreetiliselt eksisteerib tööjõuränne vastavalt kuni selle tasakaalu saavutamiseni ja seda ei tohiks katkestada enne, kui eeldatava sissetuleku amplituud, välja arvatud migratsioonikulud, muutub nulliks. Puhtalt teoreetiliselt peaksid väljarändajad sihtima riiki, kus nende oodatav puhaskasum on suurim. (Rjazantsev, 2014)

Rahvusvaheline ettevõtte toob riigile investeeringuid, see tähendab rajab tüarettevõtte või osutab mingit teenust, aitab rakendada uusi tehnoloogiaid, tegeletakse innovaatiliste ideedega. Koolitatakse juhtkonda ja töötajaid, mis aitab parandada juhtumis- ja tööoskuseid, mis tõstab töötajate kvalifikatsiooni. Kõik see viib sihtriigi tootmise kaasajastamisele ja majanduse kiiremale arengule. (Varblane, 2017)

Samas võib olla ka negatiivne külg. Ettevõtte kasum viiakse sihtriigist välja, kohaliku heaollu ei panustata. Suurtel tehastel töötingimused on halvad, tööpäevad on pikad, kasutatakse lapstööjõudu, reostatakse keskkonda, kuna sihtriigi keskkonnanõuded on liiga leebed või olematud. (Kattel, 2017)

Diasporaad – väljaspool oma päritoluriiki on leitud väärtuslik arengu- ja majanduskasv päritoluriigis kui ka elukohariigis. Riigi tasandil tehtud töö näitab, et diasporaad edendab rahvusvahelist kaubandust (Rauch, 2002), kapitali globaalset jaotamist (Leblang, 2010), riikidevahelist tehosiiret (Kerr, 2008) ja riigi tasandi otseinvesteeringud (Javorcik, 2011). Diasporaaliikmete töölevõtmine või diasporaalased on osutunud oluliseks kanaliks juurdepääsuks diasporaa teadmistele ja võrgustikele (Choudhury, 2016) mis on nende rahvusvahelisele äriks kasulikud. Näiteks soodustab diasporaa teadlaste ja inseneride töölevõtmine ettevõtete laienemine nende spetsialistide elukohariikidest (Foley, 2013). Samamoodi suurendab diasporaanide värbamine juhtivatele kohtadele tõenäosust, et elukohariigi ettevõtted investeerivad ja eraldavad rohkem ressursse. (Tung, 2010)

Diasporaa omanikud vähendavad oma kodumaa ettevõtete vastutust välismaalaste eest, kui nad lähenevad välisturgudele mitteaktsia- või aktsiapõhiste sisenemisviiside kaudu. Samuti eeldame, et diasporaa omanike mõju nende ettevõtete rahvusvahelistumisele varieerub sõltuvalt sisenemisest režiimi, kuna mõningaid sisenemismorme mõjutab rohkem arusaam väliskeskonna erinevus. Sellest lähtuvalt diasporaa omanike panus rahvusvahelistumisse on

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

tõenäoliselt suurem kõrge riskiga ja suure pühendumusega sisenemisviiside puhul, nagu näiteks piiriülesed omandamised, võrreldes vähem riskantsete sisenemisviisidega, nagu eksport. Rahvusvahelistumine on üks peamisi võimalusi ettevõtete jaoks, kes soovivad järgida ajakohastamisstrateegiat. (Bashutkin, 2014)

Siiski, hoolimata eelistest juurdepääsu tõttu uutele turgudele ja/või tehnoloogiale võivad ettevõtte suutlikkust ja stiimuleid välisurgudele sisenemist takistada võõramaine vastutus, st asümmeetriline informatsioon, kultuuribarjäärid ja muud välisurgudele pääsemise takistused. (Zaheer, 1995) Omanike võimed pakkuda ressursse nagu turuteadmised, väliskontaktid ning strateegiline ja juhtimisalane nõustamine erinevad omanikutüüpide lõikes. Erinevat tüüpi omanikel on tõenäoliselt erinevad turukogemused, teadmised ja võrgustikud (Zajac, 2021). Et ettevõttel oleks väärtus, peaksid omanikud suutma pakkuda ressursse, sealhulgas pädevusi, kogemusi ja oskusi, mis vastavad ettevõtte strateegilistele vajadustele (Zajac, 2021). Täpsemalt võidab tõenäoliselt ettevõtte, kellel puuduvad teadmised välisurgude kohta rohkem omanikelt, kes tegutsevad või elavad välismaal, võrreldes kodumaiste omanikega, kellel pole rahvusvahelistumise kogemust (nt perekond). Migrantidel, kes rajavad ettevõtte on olemas sotsiaalsed ja ametialased sidemed teiste samast rahvusest migrantidega, nad kinnistuvad tänu oma haridusele, koolitusele ja töökogemusele diasporaavõrgustikes.

Kokkuvõttes pakkudes juurdepääsu ressurssidele ja teadmistele oma kodumaal, diasporaalased aitavad vähendada välismaiste investimissettevõtete vastutust, st kulusid, mis on seotud nende ületamisega. Kuid mitte kõik rahvusvahelistumist kaaluvad ettevõtted ei pea diasporaanide värbamist otstarbekaks või majanduslikult elujõuliseks. Kõrgelt haritud ja kvalifitseeritud diasporaanid, kodumaa ettevõtted võivad olla vähem atraktiivsed võrreldes nende praeguste ettevõtetega. (Zaheer, 1995) Ettevõtete omanikud võivad tegevusest kasu saada ja see on seotud sellega, et omanike roll on ressursside pakkujana (Hu, 2014).

Diasporaa omanikel on soov suurendada ettevõttesiseste rahvusvahelistumise teadmiste kättesaadavust, edastades oma kogemusi ja kombineerides neid, et moodustada uus kollektiivne teadmiste struktuur. (Hu, 2014) Üldiselt võib öelda, diasporaani omamine on positiivne mõju ettevõtete ekspordi intensiivsusele ja kalduvusele piiriülestele omandamistele on oluline olukorras, kus mitmed arenevad ja arenevad turud kasutavad ära välismaiste otseinvesteeringute režiimide liberaliseerimist, juhtimisreforme, dereguleerimist ja üldist turule orienteeritud poliitikat. Need majanduslikud ja institutsionaalsed reformid loovad välisinvesteeringute kogumeid, millel on lai omandispekter. (Zajac, 2021)

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Rahvusvahelistumisega käivad kaasa ajude suur sisse- ja väljavool. See toob ühele riigile kasu ja teisele kahjumit. Kui inimene otsustab mingi hetk kodumaale minna, siis ta saab oma uusi ideid seal kasutada. Mis omakorda arendab tema koduriiki. Rahvusvaheline ettevõtte toob riigile investeringuid, see tähendab rajab tüarettevõtte või osutab mingit teenust. Diasporaa kasutamine ettevõttes aitab omanikel suurendada ettevõttesisesel rahvusvahelistumise. See mõjub positiivselt tervele ettevõttele, kuna toob uued vaated ja arendab ettevõtte keskkonda.

2. Rahvusvahelistumise ja migrantide rolli empiiriline uuring

2.1. Metoodika ja uuritud firmade tutvustus

Järgnevas töös on vaatluse all ettevõtted Enics Eesti AS, Axinom Eesti OÜ ja Tarmetec OÜ. Autor kasutab oma töös kvalitatiivset uurimismeetodit. „Kvalitatiivse uurimistöö tüüpilised meetodid on intervjuud ja vaatlused, ent ka juhtumiuuringud, kaardistusuuringud, ajaloolised uuringud ja dokumentide analüüsid. Uurimine korraldatakse loomulikes tingimustes, see tähendab keskkonnaga manipuleerimata. Tavaliselt annab uurimistöö ajalooliselt rikkalikke detailseid kirjeldusi inimeste käitumisest ja arvamustest“. (Õunapuu, 2014:52). Antud bakalaureuseetöös kasutatakse intervjuud, mis on suuliselt läbi viidud.

Juhtumiuuringud on vastuoluline andmete kogumise lähenemisviis. Siiski tunnustatakse seda laialdaselt erinevates ühiskonnauuringutes. See on seetõttu, et see võimaldab teadlastel anda erinevate sotsiaalsete käitumiste kohta põhjalikke selgitusi. On uurimismeetod, mis kasutab varasemate uuringute aruandeid. See võimaldab teadlastel uurida ja mõista keerulisi probleeme nende aruannete abil. Seda uurimismeetodit võib pidada tugevaks, eriti kui teadlased vajavad terviklikku ja põhjalikku uurimist. (Collyer, 2005)

Enamik sotsiaalteadusi tunnustab juhtumiuuringu uurimistöö ülesehitust ja meetodeid ning nende rollid on muutunud silmapaistvamaks. Seda lähenemisviisi kasutatakse hariduse, sotsioloogia ja kogukonnapõhiste teemadel. (Oliva, 2014)

Ühiskonnauuringutes on juhtumiuuring uurimismeetod, mille käigus uuritakse nähtust selle tegelikus kontekstis. See on empiiriline uurimis- ja uurimisstrateegia, mis põhineb grupi, sündmuse või üksikisiku põhjalikul uurimisel, et uurida selle aluseks olevaid põhimõtteid. Enamiku juhtumiuuringute puhul on andmed sageli kvalitatiivsed, kuigi mitte ainult. Seega tegelevad teadlased juhtumiuuringu kvalitatiivse uurimistööga. Kui teadlased kasutavad mitut

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

juhtumit, analüüsivad nad iga juhtumit eraldi. Teemad võivad tuleneda väidetest või kogu juhtumi analüüsist.

Juhtumiuuringu uurimismeetodid võivad hõlmata järgmist:

Isiklikud intervjuud

Arhiivimaterjalid

Psühhomeetrilised testid

Otsene vaatlus

Iga juhtumi eraldi hindamiseks ja mõistmiseks saab kasutada erinevaid andmekogumismeetodeid. See võib aidata paremini mõista uuritavat nähtust. Juhtumiuuringu uurimistöö eesmärk on pakkuda raamistikku, mida saab kasutada keeruliste probleemide hindamiseks ja analüüsimiseks. (Aven, 2011)

Antud töös kasutatakse isiklikku intervjuud. Intervjuu oli läbi viidud erinevatel aegadel ja autor küsis intervjuuerijatelt 11 küsimust. Küsimusi saab näha lisas 1.

Esimene intervjuu oli tehtud Axinom Eesti OÜ ettevõttega. Intervjueerija oli lahenduse arhitekt Viktor Baluev. Intervjuu oli läbi viidud Zoomis ja kestis 30 minutit. Axinom pakub tarkvaratooteid sisupõhiste platvormidele. Meedia-, lennundus- ja mobiilsusettevõtted üle maailma kasutavad Axinomi tooteid sisu- ja tarkvarateenuste ettevalmistamise, haldamise, turvalisuse ning tarnimise keeruliste väljakutsete lahendamiseks. Meedias võimaldavad Axinomi tooted kodeerimist, sisuhaldust, turvalisust mitme DRM-i kaudu ja monetiseerimist. Axinomi toodavad video voogesituse ja OTT-platvormid teenindavad miljoneid vaatajaid kogu maailmas, kaitstes samal ajal sisu ja tulusid. Lennundus- ja mobiilsusvaldkonnas võimaldab Axinomi ainulaadne portfelli pilvevõimalusi võrguühenduseta/võrguühenduseta keskkondades. Axinomi tooted toetavad tootjaid, sõidukipargi omanikke ja integraatoreid teabe- ja meelelahutus-, meelelahutus-, ühenduvus- ja digitaalsete salongisüsteemide ehitamisel ja haldamisel. 2001. aastal Saksamaal Fuerthis asutatud Axinom annab tööd enam kui 100 töötajale ning kontorid asuvad Euroopas, Aasias ja Põhja-Ameerikas.

Antud intervjueerijaga oli tehtud korduv intervjuu seoses migrantide rolliga ettevõtte rahvusvahelistumisel. Sai suhelda läbi facebooki.

Teine intervjuu oli tehtud Enics Eesti ASga. Intervjueerija oli tehniline abi Alyona Kasian. Intervjuu oli läbi viidud telefoni teel ja kestis 25 minutit. *Enics Eesti AS* on maailma suurimate tööstuselektronika tootjate hulka kuuluva *Enics Grupi* tütarettevõtte, kes on spetsialiseerunud tööstuselektronika tootmisele. Ettevõtte klientideks on

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

tööstuselektronikat, elektroonikaseadmeid, elektri- ja mõõtetehnika seadmeid tootvad rahvusvahelised ettevõtted. Enam kui 650 töötajaga tööstuselektronikatootja on Lõuna-Eesti suurim erakapitalil põhinev tööandja. Ettevõtte missiooniks on olla parim, kogu toote elutsükli hõlmavaid teenusepakette pakkuv, ülemaailmne partner elektroonikaseadmete tootjatele. Enics Eesti AS on oma klientidele usaldusväärseks partneriks ning on võimeline koostöös kliendiga leidma kõigile tema soovidele kaasaegse ja optimaalse lahenduse. 2017. aastal pälvis Enics Eesti AS Sotsiaalministeeriumilt peresõbraliku tööandja hõbetaseme märgise, saades tunnustust töötajate väärtustamise eest ja valmisolekust panustada nende heaolu tagamisse. 2016. aastal saadi Tartu Ärinõuandla poolt läbiviidav kõrgeim maakonna poolne tunnustus kategoorias: Tartumaa edendaja 2016. 2015. aastal tunnustati ettevõtet Vastutustundliku Ettevõtluse Indeksi pronkstaseme märgisega.

Kolmas intervjuu oli tehtud Tarmetec OÜga. Intervjueerija oli koordinaator, seadmeoperaator Tiit Silm. Intervjuu oli läbi viidud telefoni teel ja kestis 25 minutit. Tarmetec OÜ on 1993. aastal Tartus asutatud metallitööstusettevõtte, kes pakub tootearendust ja tootmisteenusid klientidele erinevatest tööstussektoritest üle maailma, projekteerib ning valmistab klientide vajadusest lähtuvalt komponente erinevatele sõidukitele, samuti põllumajanduses, ehituses või metsanduses kasutatavate sõidukitele ja nende tarvikutele, tehakse seadmeid ja nende osi meditsiini- ja toiduainetetööstuse tarbeks. Oluline prioriteet on kompetentsed ja kõrgemate täpsusnõuetega, keevitatud, viimistletud ning sageli ka vahe või lõppkoostatud toodete valmistamisel. Missioon on olla esimeseks valikuks klientidele, kes vajavad pikaajalist koostööpartnerit väikeste või keskmise suurusega partiidena valmistatavate tehniliselt keerukate ja kõrge kvaliteediga valmistoodete tootmisküpsiks viimistlemisel ning valmistamisel, tehes seda lühema võimaliku aja jooksul ja vähimate võimalike investeeringutega.

Autor üritas võtta ühendust Tarmetec OÜ personali juhiga ja ekspordi juhiga, kuid kahjuks nad ei leidnud intervjuu jaoks aega. Tiit Silm uuris ise nende käest informatsiooni migrantide rolli ettevõtete rahvusvahelistumisel. Intervjuu töö autori ja intervjueerijaga toimus telefoni teel.

Töö autor valis need kolm ettevõtet lähtuvalt töö eesmärkidest, kuna kõikides nendes ettevõtetes töötavad migrandid, selleks, et uurida Eestis rahvusvahelistumise protsessi ja vaadata, mis valdkonda tuleb rohkem migrante ja samas vaadata, missugustel ettevõtetel toimub rahvusvahelistumine, missugused migrandid aitavad ettevõtte toodangud oma koduriiki viia.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

2.2. Migrantide roll uuritud ettevõtete rahvusvahelistumisel

Oma töös autor analüüsib kolme ettevõtet: Enics AS, Axinom OÜ ja Tarmetec OÜ. Ettevõtetel on erinevad rahvusvahelistumise protsessid. Enics AS ja Tarmetec OÜ omavahel sarnased. Nende migrantid tavaliselt töötavad ajutiselt. See tähendab seda, et nad töötavad mingi aeg siin, õpivad ameti selgeks ja lähevad edasi või koguvad mõne aastaga välismaal teatud rahasumma ja naasevad koju, et alustada seal oma äri.

Rahvusvahelistumisega käib kaasas ajude suur sisse- ja väljavool. See toob ühele riigile kasu ja teisele kahjumit. Kui inimene otsustab mingi hetk kodumaale minna, siis ta saab oma uusi ideid seal kasutada, mis omakorda arendab tema koduriiki. Rahvusvaheline ettevõtte toob riigile investeringuid, see tähendab rajab tütarettevõtte või osutab mingit teenused.

Kui vaadata rahvusvahelistumist siis saab öelda, et Axinom OÜ on „Born global“ stiilis. See tähendab seda, et oma tegevuse algusest peale järgib visiooni muutuda globaalseks ja globaliseerub kiiresti ilma pikaajalise kodumaise või rahvusvahelistumise perioodita. Eristada saab kahte tüüpi sündi globaalselt: ekspordi/impordi käivitamine ja globaalne käivitamine, kusjuures viimane hõlmab vastupidiselt esimesele palju tegevusi, mida koordineeritakse paljudes riikides (Paweta, 2016). Tavaliselt sünnivad globaalsetena väikeettevõtted, tehnoloogiale orienteeritud ettevõtted, mis tegutsevad rahvusvahelistel turgudel oma asutamise esimestest päevadest peale. Kuna ettevõtte tegeleb tarkvara toodetega, see võimaldab kiiresti suunata oma tooteid välisturgudele.

Kui vaadata Enics AS, siis see on pigem Uppsala mudeli stiilis. Mudeli peamine idee on, et firmade rahvusvahelistumine on järk-järguline ja üsna aeglane protsess, kus aja möödudes ja kogemusi omandades liigub ettevõtte aina suurema välisturuga seotuse poole. Samm-sammult laiendatakse nii turge kui süvendatakse oma seotust nendega (Johanson, 2009).

Kui vaadata Tarmetec OÜ, siis see on ka Uppsala mudeli stiilis. Tema laienemine toimub ajapikku. Rahvusvahelisus toimub ümber Eesti. Esimesed riigid olid Soome ja Rootsi.

Praegu Enics AS tegutseb 7 riigis. Need on Eesti, Hiina, Soome, Rootsi, Šveits, Slovakkia ja Malaisia (Tabel 3). Enics Eesti emaettevõtte Enics Grupp on registreeritud Šveitsis 2004. aastal, kui juhtkond ostis osa Elcoteqist. Peakontor asub Zürichis. Umbes 10% Enicsist kuulub juhtkonnale, ülejäänud omanik on erakapitalifirma. Enicsi kontsern on

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Euroopas suuruselt teine tööstuselektronikaettevõtte, sellel on maailmas kaheksa tehast. 2013. aasta kogukäive oli 417 miljonit eurot, Eesti tütarettevõtte andis sellest umbes viiendiku (www.enics.com).

Axinom OÜ tegutseb 4 riigis. Need on Eesti, Saksamaa, USA, Sri Lanka (Tabel 3). Peakontor asub Saksamaal. Ainuke Eestis asuva ettevõtte kogukäive aastal 2021 oli 6 mln eurot (www.axinom.com).

Tabel 3. Enics AS, Axinom OÜ ja Tarmetec OÜ

	Enics AS	Axinom OÜ	Tarmetec OÜ
Asutamisaasta	2004	2004	1993
Rahvusvahelisuus	Tütarettevõtte	Tütarettevõtte	
Laienemine	Lähiturgudel ajapikku	Kohe	Lähiturgudel ajapikku
Kontorid	Eesti, Hiina, Soome, Rootsi, Šveits, Slovakkia, Malaisia	Saksamaa, Eesti, USA, Sri Lanka	Eesti
Eduka rahvusvahelistumise põhjused	Teenuse vajalikkus välisturgudel	Hea müügiõskus	Ainulaadne, teenuste vajalikkus välisturgudel
Konkurentsi eelis	Teenused vastavad kõikidele klientidele vajadustele	Pädevus digitaalse meedia valdkonnas	Tooted vastavad kõikidele klientidele vajadustele

Autori koostatud. Intervjuude põhjal

Alguses peale ettevõtte oli rajatud rahvusvahelistele turule. Tarmetec OÜ on edukas eksportöör, tehes müüki Euroopa Liidu riikidesse nagu Rootsi, Saksamaa, Soome. Ekspordi osakaal käibest on orienteeruvalt 46%. Kui vaadata praegu olukorda, siis me ekspordime kaupa juba 27 riikidesse. Kuna ettevõtte tegutseb juba aastast 1993, siis ajapikku jõuti välisturule. Peakontor asub Tartus (www.metec.ee).

Kõikidel ettevõtetel on kokkupuude konkurentsiga. Enics AS toodab PCB-sid ja on tööstuslike lahenduste pakkuja, kes juhib oma klientide jätkusuutlikku edu. Enics teenindab elektroonika väärtusahelat parima jõudluse ja uuenduslike lahenduste kaudu, keskendudes tööstuselektronikale. Nende käivitusvalmis teenused vastavad kõikidele klientide vajadustele toote elutsükli jooksul: alates ideest toodete kavandamiseks, tootmiseks ja pikendamiseks.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Selleks, et olla parem oma segmentis, üritab ettevõtted rahuldada kõiki kliendi soove ja teeb oma asju kvaliteetselt.

Sisserändajad saavad anda ettevõtetele teadmisi oma päritoluriigi kohta. Sellest võib saada väärtuslik teadmiste allikas ettevõtetele rahvusvahelistumise protsessis. Seoses teadmispõhise vaatega on selgelt teada, kuidas ettevõtete ressursidega seotud kohustused välisriikides sõltuvad nende riikide sisserändest: sisserändajate teadmised riigist vähendavad ebakindlust ja muudavad välisoperatsioonide juhtimise tõhusamaks. (Duvalov, 2014)

Axinom OÜ pakub tarkvaratooteid sisupõhiste platvormidele. Meedia-, lennundus- ja mobiilsusettevõtted üle maailma kasutavad Axinomi tooteid sisu- ja tarkvarateenuste ettevalmistamise, haldamise, turvalisuse ning tarnimise keeruliste väljakutsete lahendamiseks. Konkurentsieelis on pädevus digitaalse meedia valdkonnas. Nad võimaldavad oma partneritel luua kiiresti hämmastavaid sisule orienteeritud lahendusi, sõltumata tööstusest või rakendusest. Paljud meedia- ja transpordivaldkonna juhtivad organisatsioonid kasutavad Axinomi lahendusi. Tehnoloogiapõhised tooted võimaldavad oma kliente paremini teenindada.

Tarmetec OÜ on metallide töötlemise tehnoloogia vallas viimastel aastatel aset leidnud midagi revolutsioonilist, kuid inovatsioon käib siiski pidevalt – masinad lähevad järjest kiiremaks ja täpsemaks, uued lahendused võimaldavad lühendada seadmete seisuaega ümberhäälestuseks või detailide peale – mahalaadimiseks. Just nendest kaalutlustest uuendab Metec konkurentsipüsimiseks neljandas kvartalis oma laserlõikus- ja torupainutustehnoloogiat Saksamaa ja Rootsi tipp tehnoloogia kaasabil. Kasutatakse selliseid materjale, tehnoloogiaid ja töömeetodeid, mis hoiaksid ära või vähendaksid elukeskkonna saastatust ja hoiaksid inimeste tervist. Iga uue tehnoloogia, seadme, materjali ja töömeetodi kasutuselevõtul hinnatakse ka selle võimalikku mõju keskkonnale. Juhindutakse oma käitumises energiasäästlikumate töömeetodite ja keskkonnasõbralikumate tehnoloogiate kasutamisest, taaskasutuse põhimõttest. Jälgitakse keskkonna jätkuva parendamise põhimõtteid, hinnates regulaarselt oma tegevusega seonduvaid keskkonnamõjusid, ennetades ja vähendades oluliste kahjulike mõjude toimet keskkonnale. Välditakse või minimeeritakse saasteriski ja võimalike õnnetuste teket.

Antud ettevõtete omanikud suudavad pakkuda ressursse, sealhulgas pädevusi, kogemusi ja oskusi, mis vastavad ettevõtete strateegiliste vajadustele.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Kuna kõik need ettevõtted on rahvusvahelised, siis nendes töötavad migrandid. Axinom OÜ on infotehnoloogia valdkonnas tegutsev ettevõtte ja kuna selles valdkonnas on palju spetsialiste üle maailma, seega töötab siin erinevatest riikidest migrante. Need riigid on Ukraina, Türgi, India, Läti, Venemaa. Kuid on juhtumeid ka teistest riikidest, nagu Bangladesh, Pakistan, Afganistan, Iraan.

Enics AS on tehas, kus põhitöö on seadistada liini, jälgida protsesse, kontrollida toodete kvaliteeti, teostada visuaalkontrolli toodetele; jälgida, et masinad töötaksid tõrgeteta; likvideerida liinil lihtsamad rikked. Selle töö jaoks vaja lihttöölisi. Tänu sellele rohkem migrante Ukrainas. Kuna töö on lihtne ja palk on suurem kui nende kodumaal.

Tarmetec OÜ on tehas, kus põhitöö toimub liini peal, samas on olemas masinad, kus on vaja käsitsi teha tooteid. Peab oskama likvideerida rikkeid, osata kiiresti ennast areneda, kuna masinate areng ja tehnoloogia uuendus toimub tihti. Seda tehakse selleks, et ettevõtte suudaks konkureerida teistega. Tänu sellele suurem osa migrante on Ukrainast, kuid on olemas ka Pakistanist ja Iraanist.

Ettevõtted kasutavad migrantide leidmiseks värbamisagentuuri. Enics omalt poolt pakub abiprogrammi ehk aitavad dokumentidega. Üürivad nende jaoks elamispiinda, organiseerivad transpordi töökäimise jaoks. Samaid asju pakub ka Axinom. Tarmetec kasutab ka värbamisprogrammi, kuid ka mõned leidsid tööd tuttavate, sugulaste kaudu.

Migrantide töötamine firmas toob kaasa nii miinuseid kuid ka plusse. Plussid on tööturu ühtlustamine, oskus korvata tööjõupuudust seal, kus seda napib. Vastuvõtva riigi noorendamine, demograafilise olukorra parandamine, kuna suurem osa migrantidest on noored liikuvad inimesed. Rahvaste suhtlemine kultuuri vallas, nendevahelise vastastikuse mõistmise parandamine. Miinused on tööjõukulude vähenemine riigis, kuna sisserändajad on valmis töötama põliselanikest väiksema palga eest. Kasvav pingeline ühiskonnas, konfliktid diasporaade vahel. Migrandid peavad kohanema täiesti uute tingimustega, õppima teist keelt, seadusi, käitumisreegleid ühiskonnas, mis pole alati lihtne.

Kui vaadata plusse, siis Axinomi jaoks on oluline haridus ja oskused (Tabel 4). Enics jaoks on oluline töökus. Kultuuriline eripära võib olla nii pluss kui ka miinus. Kui vaadata Enicisi siis nende jaoks see on pluss, kuna see toob kaasa kultuurilist rikastumist ettevõttesse. Aga kui me vaatame Axinomi, siis nende jaoks on see miinus. Näiteks üks Pakistanist pärit daam otsustas mingil hetkel, et lahkub ettevõttest. Ta põhjendas seda sellega, et töötempo ei sobi talle. Ettevõtte jaoks see oli ootamatu asi, kuna temaga oli seotud mõned projektid. Tänu sellele jäi mingiks ajaks töö seisma. Kui vaadata Tarmetec siis on oluline pluss tühjade

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

kohtade täitmine. See toob kaasa rohkem kaupa. Ühel pool kultuurne eripära on pluss. See toob keskkonda uusi teadmisi ja avardab silmaringi. Kuid on olemas ka miinus. Näiteks migrandid Pakistanis ja Iraanis pidid iga nelja tunni taga palvetama, tänu sellele jäi töölinn tihti seisma. Migrandid omavad võõrkeele- ja kultuuridevahelisi oskusi, mis aitavad luua sidemed globaalsete võrgustikega. Kõike nende ettevõtete omanikud peetavad sisserändajate tausta väärtuslikuks ja haruldaseks.

Rahvusvahelisse tegevusse investeeritud ressursid võivad ohustada ettevõtte võimalikku kasvu ja ellujäämist kui katse on ebaõnnestunud (Sapienza, 2006). Seega on see, kui võrd juhid suudavad tulla toime ebaselgete ja ebakindlate olukordadega olnud tihedalt seotud nende võimega tajuda ja võtta otsustusprotsesside käigus riske. Antud ettevõtete juhid on näidanud, et suudavad kasutada ressursse investeerimiseks rahvusvahelistumisele, et nende oma ettevõtte ei tunneks materiaalseid ohte.

Oluline põhjus, miks antud ettevõtted võtavad tööle migrante, on teha ettevõtte mitmekesisemaks, see rikastab ja teeb põnevamaks töö tegemise. Samas see aitab tegutseda välisurgudel. Toimub integreerimine, keele õppimine. Näiteks Tarmetecis on olemas need, kes töötavad kontoris. Tänu migrantidele saime uusi turge, huvitavaid ideid ja innovatsiooni. Näiteks rohkem kui 100 erinevast üksikust detailist kokku keevitatud koostule kinnituvad nii juhiiste, roolisammas, gaasi ja piduripedaal kui hulgaliselt muid traktori tööks vajalikke osi ja agregate. Kõik detailid peavad olema positsioneeritud millimeetri täpsusega vaatamata sellele, et keevitustööde käigus on metallil soov deformeeruda. On väljakutse valmistada selliseid kooste nii, et nende osi ei oleks vaja pärast keevitust mehaaniliselt üle töödelda, vaid nõutav täpsus saavutatakse juba "targalt" keevitades. Neid osasid sai tänu migrandi soovile müüa Ukrainasse. Oli juhtum, et töötas Ukrainast pärit migrant. Ta oli väga andekas ja aitas läbi viia oma tuttava firmasse Meteci kaupa. Ukrainas väike ettevõtte oli huvitatud traktorite jaoks vajalikest osadest. Kahjuks pikad suhted Ukraina turuga ei tekkinud ja see oli ühekordne müük. Antud Ukraina ettevõtte läks pankroti seoses Covid-19 pandeemiaga. Rohkem ei ole proovinud Ukrainasse midagi eksportida. Antud migrant naases ka tagasi koju. Püsiturgudeks jäävad ikka Soome, Rootsi ja Saksamaa.

Kõikidel ettevõtetel on näha, et migrandid teevad töökeskkonda põnevamaks, rikkalikumaks, tekkivad huvitavad väljakutsed. Migrandid pakkuvad omad ideid ja teistsuguseid teadmisi. Rahvusvaheline kogemus aitab tuvastada ja ära kasutada välisuru võimalusi. Immigrandid, kellel on kasulikud sidemed, rahvusvaheline kogemus ja teadmised,

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

võivad olla ettevõtetele abiks juurdepääsul teadmiste saamiseks, kasulike kontaktide loomisel ning selle kaudu kiirel rahvusvahelistumisel ja uuenduslikumaks muutumisel.

On olemas ka negatiivne pool. Näiteks Eestis inimesed kardavad, kui migrandid tulevad, siis võetakse nende töökohad ära. Suurt rolli mängivad kultuurilised eripärad, erinevad traditsioonid, tavad ja harjumused (Tabel 4). Erinev haridus, ametialased saavutused, keel ja kultuursed aspektid toovad raskusi uues keskkonnas kohanemiseks (Rumbaut,2004).

Tabel 4. Enics AS, Axinom OÜ ja Tarmetec OÜ miinused ja plussid ettevõtete jaoks.

	Enics AS	Axinom OÜ	Tarmetec OÜ
Plussid	<ul style="list-style-type: none"> • Kultuuriline eripära • Palk • Töökus 	<ul style="list-style-type: none"> • Kultuuriline eripära • Integreerimine • Keele õppe • Rikastamine • Tühjade kohtade täitmine • Haridus • Oskused 	<ul style="list-style-type: none"> • Kultuuriline eripära • Keele õppe • Rohkem tehakse toodet
Miinused	<ul style="list-style-type: none"> • Kultuuriline eripära • Kodu igatsus • Keele probleem 	<ul style="list-style-type: none"> • Kultuuriline eripära 	<ul style="list-style-type: none"> • Kultuuriline eripära • Usk

Autori koostatud. Intervjuude põhjal

Kõikidel ettevõtetel on näha, et migrandid teevad töökeskkonda põnevamaks, rikkalikumaks, tekkivad huvitavad väljakutsed. Migrandid pakuvad omad ideid ja teistsuguseid teadmisi.

On olemas ka negatiivne pool. Näiteks Eestis inimesed kardavad, kui migrandid tulevad, siis võetakse nende töökohad ära. Suurt rolli mängivad kultuurilised eripärad, erinevad traditsioonid, tavad ja harjumused (Tabel 4). Erinev haridus, ametialased saavutused, keel ja kultuursed aspektid toovad raskusi uues keskkonnas kohanemiseks (Rumbaut,2004).

Peamised stiimulid migrantidele tähendavad olulist erinevust sissetulekute vahel kodu- ja sisseränderiigis, kindlustunnet stabiilse töö leidmiseks ja tulevikus elamisloa saamiseks, mille kestus sõltub loomulikult saavutusastmest. Tööandjate peamised põhjused pole mitte ainult huvi võõrtöötajõu eksploateerimise vastu, vaid ka need kaalutlused kui tootmisvõimaluste laiendamine. Väljarändajad suurendavad riigi teatud oskuste segmendis tööturu pakkumist ja

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

vähendavad seeläbi kapitalipuuduse omavate ettevõtete konkurentsipurvet ettevõtluse ratsionaliseerimisse investeerimiseks. (Lodefalk, 2016)

Kõik ettevõtted ütlesid, et inimesed värvatakse nende oskuste, hariduste ja sobivuse järgi. Näiteks Enicsi jaoks on oluline kiirus ka ehk mida rohkem detaile tehakse, seda kasulikum on ettevõttele. Axinomis migrandid mängivad suurt rolli, kuna toovad kaasa palju innovaatilisi ideid. Kuna suhtumine toimub inglise keeles, siis on palju kergem suhelda välisurgudega. Samas need migrandid reklaamivad meie toodangut oma koduriigis. Kuna seal töötavad infotehnoloogiaga seotud inimesed, siis nemad toovad neile palju kasu. Nad lahendavad kasvuvajadusi ehk aitavad laiendada väljastpoolt Eestit. Tänu Ukrainast pärit migrantidele oleme loonud kontakti sellise firmaga nagu 3SS. 3SS alustas Sumi esindatuse loomist 2011. aastal. Seal on neil umbes 20-liikmeline meeskond, kes keskendub suure jõudlusega tarkvara arendamisele. Axinom on suutnud müüa oma tehtud meedia tarkvara neile.

Enicsisse migrante palgatakse tööjõu puuduse tõttu. Sama toimub ka Tarmetecis.

Kokkuvõte

Migratsioon on rahvastiku igasugune territoriaalne liikumine, mis on seotud nii haldusterritoriaalsete üksuste välis- kui ka sisepiiride ületamise eesmärgiga muuta alalist elukohta või ajutist viibimist territooriumil õppimise või töötamise eesmärgil, sõltumata valitsevast mõjust (Vorobjova, 2003).

Töö teoreetilises osas autor kirjutab rahvusvahelistest olemustest. Need on tagasivõtmatud, hooajalised, ajutised, pendeldavad ja sunnitud. Need migratsiooni olemused näitavad, missugused ränded on üldse olemas ja mida nad tähendavad.

Uppsala mudeli põhikontseptsioonid on turule pühendumine, turu tundmine, pühendumisotsused ja jooksvad tegevused. Kõik materiaalsed ja immateriaalsed varad, mida ettevõtte konkreetsele geograafilisele turule koondab ja see on kohustus turule. Kokkuvõttes võib öelda, et jätkates seda, mida ta juba teeb, õpib ettevõtte rohkem tegelikust ärist ning suurendab oma pädevust jätkata ja süveneda oma tegevust sellel konkreetsetel turul. Seetõttu eelistab ta kindlast kinni pidada turust ja sellele turule kohta rohkem teada.

Paljud globaliseerumisprotsessi tegurid on mõjutanud väikeettevõtete rahvusvahelistumise elemente ja nad olid sunnitud vallutama rahvusvahelist turgu. Tänu sellele muutusid tähtsusetuks rahvusvahelistumise protsessis heidutatavat mõju avaldanud

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

barjäärid, mis mõjutasid: tollikontrolli vähenemist, ühenduste ja standardiseerimise arvu suurenemist, kiiret kohanemist keskkonnaga jne. (Aven, 2011)

"Born Global" tähendab ettevõtlus- ja rahvusvahelisi ärisuhteid. Tollikontrolli vähenemisega ja globaalsele turule sisenemisega on muutunud paljude ettevõtete, eriti uute idufirmade tingimused. Ettevõtte mastaapse, rahvusvahelise ja globaalse edu teel pole enam peamiseks probleemiks noored ettevõtjad, kogemuste puudumine, piiratud rahalised, inim- ja materiaalsed ressursid.

Immigrantide kaasamist, kellel on kasulikud sidemed, rahvusvaheline kogemus ja teadmised võivad olla ettevõtetele abiks juurdepääsu teadmiste saamiseks, kasulike kontaktide loomist ning selle kaudu kiiret rahvusvahelistumist ja muutumas uuenduslikumaks

Sisserändajate pakutavad teadmiste kogumid vähendavad välisriigi kohta teabe kogumise ja tõlgendamise seotud kulusid. Järelikult muutuvad ettevõtete välisoperatsioonid sisserändajate kodumaal tõhusamaks ja emaettevõtted pühendavad rohkem ressursse.

Võib väita, et migrantid on ettevõtlikumad. Nende oluline motivaator on hirm sihtriigis jääda töetuks. See sunnib neid pingutama, et leida töökohta. Samas migrantid aitavad teistel luua teiste jaoks töökohti. Luuakse uusi tooteid, mida saab importida koduriiki. See omakorda aitab suurendada koduriigi majandust.

Üks oluliseks põhjuseks migrantide liikumiseks on diasporaade mõju. See tähendab seda, et migrantid tulevad teisse riiki kas riigi muutuste pärast või vabatahtlikult. Diasporaamanikel on sotsiaalsed ja ametialased sidemed teiste samast rahvusest migrantidega, tänu oma haridusele, koolitusele ja töökogemusele kinnistuvad diasporaavõrgustikes. Diasporaamanikel on soov suurendada ettevõttesiseste rahvusvahelistumise teadmiste kättesaadavust, edastades oma kogemusi ja kombineerides neid, et moodustada uus kollektiivne teadmiste struktuur.

Empiirilises osas autor analüüsib kolm ettevõtet Enics AS, Axinom OÜ ja Tarmetec OÜ. Vaadatakse üle, kuidas migrantid mõjuvad ettevõtete rahvusvahetumisele. Töös selgus, et Axinom OÜ on „Born Global” stiilis ettevõtte ning Enics AS ja Tarmetec OÜ on Uppsala mudel. Uuring näitas seda, et mudelite valik sõltub ettevõttest. Kui tegumist on tehasega, siis kasutatakse Uppsala mudelit ja kui on innovaatiline, siis tegemist on „Born Globaliga“.

Oluline põhjus, miks antud ettevõtted võtavad tööle migrante, on teha ettevõtte mitmekesisemaks. Samas see aitab tegutseda välisturgudel. Toimub integreerimine, keele õppimine. Kõikidel ettevõtetel on näha, et migrantid teevad töökeskkonda põnevamaks, rikkalikumaks, tekkivad huvitavad väljakutsed. Migrantid pakuvad oma ideid ja

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

teistsuguseid teadmisi. Antud uuringus oli näha, et suurem osa migrante üritavad aidata kaupa viia oma koduriiki.

Selleks, et olla parem oma segmendis, üritavad ettevõteted rahuldada kõiki kliendi soove ja teeb oma asju kvaliteetselt. Sisserändajad saavad anda ettevõtetele teadmisi oma päritoluriigi kohta. Sellest võib saada väärtuslik teadmiste allikas ettevõtetele rahvusvahelistumise protsessis. Seoses teadmistepõhise vaatega on selgelt teada, kuidas ettevõtete ressursidega seotud kohustused välisriikides sõltuvad nende riikide sisserändest: sisserändajate teadmised riigist vähendavad ebakindlust ja muudavad välisoperatsioonide juhtimise tõhusamaks. (Duvalov, 2014)

Migrantide töötamine firmas toob kaasa nii miinuseid kuid ka plusse. Plussid on tööturu ühtlustamine, oskus korvata tööjõupuudust seal, kus seda napib, vastuvõtva riigi noorendamine, demograafilise olukorra parandamine, kuna suurem osa migrantidest on noored liikuvad inimesed, rahvaste suhtlemine kultuuri vallas, nendevahelise vastastikuse mõistmise parandamine. Miinused on tööjõukulude vähenemine riigis, kuna sisserändajad on valmis töötama põliselanikest väiksema palga eest, kasvav pinge ühiskonnas, konfliktid diasporaade vahel. Migrantid peavad kohanema täiesti uute tingimustega, õppima teist keelt, seadusi, käitumisreegleid ühiskonnas, mis pole alati lihtne.

Antud bakalaureusetöö annab hea ülevaate sellest, kuidas migrantid mõjutavad kolm täiesti erinevat ettevõtet. Antud teema on aktuaalne, kuna toimub pidevalt migrantide ränne. See võimaldab antud teemat edaspidi uurida, analüüsida ettevõtte rahvusvahelistumise protsesse ja migrantide mõju ettevõttele. Samas oleks huvitav uurida neid ettevõtteid, mida migrantid ise on loonud Eesti riigis. Kas nad on edukad ja kuidas nad mõjutavad Eesti majandust?

Viidatud allikad

1. Acar, F. P., 2016. The effects of top management team composition on SME export performance: An upper echelons perspective. *Central European Journal of Operations Research*, 24(4), 833-852.
2. Ahearne, A., Grier, W., Warnock, F., 2004. Information costs and home bias: An analysis of US holdings of foreign equities. *Journal of International Economics* 62, 313–336
3. Agrawal A., Cockburni. and Mchale, 2006. Gone but not forgotten: labor flows, knowledge spillovers and enduring social capital, *Journal of Economic Geography* 6, 571–591.
4. Alden C., 2006. Mixed Fates of a Popular Minority: Chinese Migrants in Cape Verde. *China Returns to Africa: a Rising Power and a Continent Embrace*. London: Hurst (319–338)
5. Andersson, S., 2004. Internationalization in different industrial contexts. *Journal of Business Venturing*, 19(6), 851-875.
6. Apfelthaler, G., Shane, M. J., & Hruby, J., 2016. It's a jungle out there: On managerial cognition, change, and learning during internationalization. *International Journal of Global Management Studies*, 3(2), 22-54.
7. Aven T., 2011. The use of a basic safety investment model in a practical risk management context. In *Reliability Engineering and System Safety* 96(11), 1421-1425.
8. Axinom OÜ www.axinom.com
9. Barney, J., 1991. Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17 (1), 99–120
10. Beck, T., Levine, R., 2004. Stock markets, banks, and economic growth: Panel evidence. *Journal of Banking and Finance* 28, 423–442.
11. Bilkey, WJ., 1978. An attempted integration of the literature on the export behavior of firms. *Journal of International Business Studies*, 9, 33–46.
12. Brustbauer, J. K., & Peters, M., 2013. Risk perception of family and non-family firm managers. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 20(1), 96-116.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

13. Cavusgil, S. T., Knight, G., & Riesenberger, J. R., 2012. International business: Strategy, management and the new realities. The New Realities, Global Edition, 5th Edition. 250-312.
14. Chang H.-J., 2002. Kicking Away the Ladder – Development Strategy in Historical Perspective. Anthem, London, 3(3). 186-191
15. Choudhury P., 2016. Return migration and geography of innovation in MNEs: a natural experiment of knowledge production by local workers reporting to return migrants. Journal of Economic Geography, vol. 16, issue 3, 585-610
16. Chung HFL, Tung RL, 2013. Immigrant social networks and foreign entry: Australia and New Zealand firms in the European Union and Greater China. International Business Review 22:18–31
17. Collyer M., 2005. When do social networks fail to explain migration? Accounting for the movement of Algerian asylum-seekers to the UK // Journal of Ethnic and Migration Studies. Vol. 31, No. 4. P. 704
18. Cuervo-Cazurra, 2018 Thanks but no thanks: State-owned multinationals from emerging markets and host country policies. Journal of International Business Policy, 1 (3–4), 128-156.
19. Doz, Y., 2016. Managing multinational operations: from organisational structures to mental structures and from operations to innovations. European Journal of International Management, 10(1), 10- 24.
20. Dunning, J. H., 1979. Explaining changing patterns of international production: In defence of the eclectic theory. Oxford Bulletin of Economics and Statistics, 41(4), 269-295.
21. Enics AS www.enics.com
22. Eriksson, K., Johanson, J., Majkga°rd, A., & Sharma, D. D. (1997). Experiential knowledge and cost in the internationalization process. Journal of International Business Studies, 28(2), 337–360.
23. Euroopa-suunalise rände statistika https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_et
24. Foley N., 2013. Migraion Interdependence and the State. From the book Understanding Global Migration, 3-32.
25. Ghosh, D., & Ray, M. R., 1997. Risk, ambiguity, and decision choice: Some additional evidence. Decision Sciences, 28(1), 81-104.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

26. Golob Šušteršič, T., and K. Zajc Kejžar, 2020. "The Role of Skilled Migrant Workers in FDI-Related Technology Transfer." *Review of World Economics* 156, 103–132.
27. Gould, D. 1994. "Immigrant Links to the Home Country: Empirical Implications for U.S. Bilateral Trade Flows." *The Review of Economics and Statistics* 76, 302–316.
28. Goss J.D, 1995. Conceptualizing international labor migratsion. Vol. 29, 317-351
29. Gozzi, J.C., Levine, R., Schmukler, S., 2007. Internationalization and the evolution of corporate valuation. *Journal of Financial Economics*, 88(3), 607-632.
30. Grandinetti, R., & Mason, M. C., 2012. Internationalization modes other than exporting: The missing determinant of export performance. *European Business Review*, 24(3), 236-254.
31. Hatzigeorgiou, A., and M. Lodefalk., 2016. "Migrants' Influence on Firm-Level Exports." *Journal of Industry, Competition and Trade* 16, 477–497
32. Hernandez, E., & Guillén, M. F. (2018). What's theoretically novel about emerging-market multinationals? *Journal of International Business Studies*, 49(1), 24–33
33. Hu, H.W., 2014 Outward foreign direct investment of publicly listed firms from China. *International Business Review*, Rev 23, 750-760.
34. Head, K., and J. Ries., 1998. "Immigration and Trade Creation: Econometric Evidence from Canada." *The Canadian Journal of Economics* 31, 47–62.
35. Javorcik, B. S., Ç Özden, M. Spatareanu, and C. Neagu., 2011. "Migrant Networks and Foreign Direct Investment." *Journal of Development Economics* 94, 231–241.
36. Johanson, J., and J.-E. Vahlne., 1977. "The Internationalization Process of the Firm— A Model of Knowledge Development and Increasing Foreign Market Commitments." *Journal of International Business Studies* 8, 23–32.
37. Johanson, J., and J.-E. Vahlne., 2009. "The Uppsala Internationalization Process Model Revisited: From Liability of Foreignness to Liability of Outsidership." *Journal of International Business Studies* 40, 1411–1431.
38. Katsikeas CS, Morgan NA, Leonidou LC, Hult GTM, 2016. Assessing performance outcomes in marketing. *Journal of Marketing* 80, 1–20
39. Kerr, 2008 Ethnic Scientific Communities and International Technology Diffusion. *Stat.* 90, *The Review of Economics and Statistics* 518-537
40. Liu, X., Gao, L., Lu, J., Wei, Y., 2015. The role of highly skilled migrants in the process of inter-firm knowledge transfer across borders. *Journal of World Business*, 50 (1), 56–68.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

41. Leblang, 2010. Familiarity breeds investments: diaspora networks and international investment. *American Political Science Association*. 104. 584-600
42. Lucas R., 2016. Internal Migration in Developing Economies. *Geopolitics, History, and International Relations*. Vol. 8, No. pp. 159-191.
43. Marinova, S., 2016. Decision-makers' risk perception in the internationalisation of small and medium-sized firms. *International Journal of Export Marketing*, 1(1), 4-26.
44. McDougal P., 1994. Toward a Theory of International New ventures. *Journal of International Business Studies* 36(1), 29-41.
45. Mestres, J., 2010. Remittances and temporary migration. *Journal of Development Economics*, Elsevier, vol. 92(1), pages 62-70.
46. Neville, F., Orser, B., Riding, A., Jung, O., 2014. Do young firms owned by recent immigrants outperform other young firms? *Journal of Business Venturing*, 29 (1), 55–71.
47. Oliva 2014. Relaunching migration systems. *Migration Studies*, Volume 2, Issue 3, 300–318.
48. Ong X., 2022. Outsidership, network positions and cooperation among internationalizing SMEs: An industry evolutionary perspective. *International Business Review*. Elsevier, vol. 31(3)
49. Paweta, E. 2016. The Effectual Approach in Born Global Firms: Current State of Research. *Journal of International Management*, 4(2), 105-115
50. Prasad, R. B. (1999). Globalization of smaller firms: Field notes on processes. *Small Business Economics*, 13(1), 1-7.
51. Rauch, J. E., and V. Trindade., 2002. "Ethnic Chinese Networks in International Trade." *Review of Economics and Statistics* 84, 116–130.
52. Rennie, M.W., 1993. Born global. *The McKinsey Q.* (4), 45–53.
53. Rodrik R. 2007. *One Economics, Many Recipes: Globalization, Institutions, and Economic Growth*. Princeton University Press, Princeton, NJ. 120-175.
54. Salt J, 2019. International movements of the highly skilled. *Population, Space and Place* 3(4), 285–303
55. Saraph J., 1989. An Instrument for Measuring the Critical Factors of Quality Management. *Decision Sciences* Volume20, Issue4, 810-829

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

56. Sapienza, H. J., Autio, E., George, G., & Zahra, S. A., 2006. A capabilities perspective on the effects of early internationalization on firm survival and growth. *Academy of Management Review*, 31(4), 914-933
57. Saxenian A., 2009. *Regional Advantage: Culture and Competition in Silicon Valley and Route 128*. Harvard University Press, Cambridge, MA
58. Stam, W., Arzlanian, S., Elfring, T., 2014. Social capital of entrepreneurs and small firm performance: a meta-analysis of contextual and methodological moderators. *Journal of Business Venturing*. 29 (1), 152–173.
59. Tarmetec OÜ www.metec.ee
60. Tung, R.L., Chung, H.F.L., 2010. Diaspora and trade facilitation: the case of ethnic Chinese in Australia. *Journal of Management*. 27, 371–392.
61. Vandor, P., Franke, N., 2016. See Paris and...found a business? The impact of cross-cultural experience on opportunity recognition capabilities. *Journal of Business Venturing*. 31 (4), 388–407.
62. Varblane, U. Kattel, R. 2017. Eesti ettevõtete tootmis-ja innovatsioonivõrgustikud väljaspoole avatud Eesti hargmaistumine lk 91-97
63. Wiklund J., 2003. Aspiring for, and Achieving Growth: The Moderating Role of Resources and Opportunities. *Journal of Management Studies* 40(8), 1919-1941
64. Williams AM, Shaw G (2011) Internationalization and innovation in tourism. *Ann Tour Res* 38:27–51.
65. Zaheer S, 1995. Overcoming the liabilities of foreignness. *J38, The Academy of Management Journal* 341-363
66. Zajac K., 2021. Refugees, mass uncontrolled immigration and Nato. In book: *Nato and the future of European and Asian security*. pp 1-15
67. Zhou M (2004) Revisiting ethnic entrepreneurship: convergencies, controversies and conceptual advancements. *The International Migration Review* 38, 1040–1074.
68. Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. lk 52
69. ÜRO. <https://www.unhcr.org>
70. Башуткин В.А., 2014 Анализ универсальности модели интернационализации на примере модели Упсала и модели междугородного жизненного цикла продукта. *Экономика и бизнес*.
71. Воробьева О. Д., 2003. Миграционные процессы населения: вопросы теории и государственной миграционной политики. № 9 (202). С. 35.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

72. Виноградова Е.В., 2015. Международная трудовая миграция // Мировая экономика и международные отношения. – № 12. 56 с
73. Даньшин А.Ю., 2015. Некоторые особенности источников информации о миграции населения // Проблемы социальной и демографической статистики. С. 157-158
74. Дувалов, А., 2014. Миграционная проблема как угроза национальной безопасности // Национальные интересы. No1.- С. 9-15
75. Игбаева Г.Р., Шакирова З.Р., 2016. Пробелы государственного управления этнонациональными процессами в современной России и пути их решения // Евразийская интеграция - диалог исследователей и экспертов: сборник статей по материалам Международной научно-практической конференции. С. 212-221.
76. Рязанцев С.В., 2014. Гневашевой В.А. Новая модель рынка труда: роль внешних факторов. М. С. 250-252.
77. Трофимов Е.А., 2014. Закономерности территориальной динамики рабочей силы рыночной экономики. С. 202-204.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Lisad

Lisa 1. Küsimustik

Küsimustik: Migrantide roll Eesti ettevõtete rahvusvahelistumisel

Tere! Palun Teie abi lõputöö kirjutamisel. Käesolev küsitlus on osa töö uurimusest. Palun vastata antud küsimustikule, kui teie ettevõttes töötavad migrandid (Eestisse kolinud välismaalased või välismaal sündinud Eesti elanike järeltulijad või Eestist välismaale kolinud ja seal praegu elavad töötajad). Tulemused jäävad anonüümseks ning neid kasutatakse ainult üldistatud kujul ehk oma töös ma ei maini konkreetse migrandi nime. Uurimuse tulemusel selgitatakse välja, missugune roll on migrantidel Eesti ettevõtetes.

Suur tänu vastamast!

Parimate soovidega

Jekaterina Silm

Tartu Ülikooli majandusteaduskonna III kursuse tudeng

1. Mis on Teie ametipositsioon ettevõttes?
2. Rääkige natuke ettevõttest endast. Mis on teie konkurentsieelis?
3. Kas ettevõtte oli algselt juba loodud rahvusvahelistele turgudele? Miks? Mitmel välisturul ettevõtte tegutseb ja millal ettevõtte ajaloos sinna jõuti? Kui kaua võttis aega, et jõuda rahvusvahelistele turgudele? Kuidas toimus välisturule sisenemine? Mis strateegiaid kasutati?
4. Millised tegurid mängivad ettevõtte rahvusvahelistumisel suurt rolli? Mis on ettevõtte eduka rahvusvahelistumise põhjused? Kui suur on konkurents välisturgudel? Kuidas erineb konkurents eri turgudel?
5. Kui palju migrante töötab teie firmas? Kui kaua nad töötavad teie firmas? Millistel ametikohtadel nad töötavad? Missugustest riikidest tuleb kõige rohkem migrante?
6. Kuidas leidsid migrandid oma tee firmeni? Missugused värbamismeetodeid kasutate? Kas teil on sisseelamisprogramme neile? Kodu otsimine?
7. Mis on peamised kasud, mida migrandid on firmale toonud? Näiteks kas olete võtnud üle meetodeid/tehnoloogiaid/tehnikaid migrantide koduriikidelt, et ettevõtte tegemisi arendada? Kas migrantide rakendamisel on olemas ka miinused? Millised?
8. Milline/kui suur on migrantide roll ettevõtte rahvusvahelistumisel? Kas migrandid on firmale soovitanud uusi turge, aidanud luua mingitel välisturgudel kontakte, andnud infot, milliseid tooteid saaks välisturul edukamalt müüa või kuidas neid paremini reklaamida? Palun rääkige mõnest näitest pikemalt.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

9. Kas migrantide kaasamine rahvusvahelistumisel on toonud kaasa ka mingeid probleeme? Milliseid?
10. Kas soovitaksite migrantide kaasamist ka teistele firmadele või ei? Miks?
11. Kuidas on rahvusvaheline keskkond mõjutanud teie töötajate heaolu? Mida see eeldab töötajatelt?

Küsimustik on koostatud autori poolt ja tööst MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL: PÕHJUSED JA TAGAJÄRJED (Angela Lill, 2021)

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Lisa 2. Enics AS

Küsimustik: **Migrantide roll Eesti ettevõtete rahvusvahelistumisel**

Tere! Palun Teie abi lõputöö kirjutamisel. Käesolev küsitlus on osa töö uurimusest. Palun vastata antud küsimustikule, kui teie ettevõttes töötavad migrandid (Eestisse kolinud välismaalased või välismaal sündinud Eesti elanike järeltulijad või Eestist välismaale kolinud ja seal praegu elavad töötajad). Tulemused jäävad anonüümseks ning neid kasutatakse ainult üldistatud kujul ehk oma töös ma ei maini konkreetse migrandi nime. Uurimuse tulemusel selgitatakse välja, missugune roll on migrantidel Eesti ettevõtetes.

Suur tänu vastamast!

Parimate soovidega

Jekaterina Silm

Tartu Ülikooli majandusteaduskonna III kursuse tudeng

1. Mis on Teie ametipositsioon ettevõttes?

Tehniline abi

2. Rääkige natuke ettevõttest endast. Mis on teie konkurentsieelis?

Toodame PCB-sid ja oleme tööstuslike lahenduste pakkuja, kes juhib oma klientide jätkusuutlikku edu. Enics teenindab elektroonika väärtusahelat parima jõudluse ja uuenduslike lahenduste kaudu, keskendudes tööstuselektronikale. Meie käivitusvalmis teenused vastavad kõikidele klientide vajadustele toote elutsükli jooksul: alates idee toodete kavandamiseks, tootmiseks ja pikendamiseks.

3. Kas ettevõtte oli algselt juba loodud rahvusvahelistele turgudele? Miks? Mitmel välisturul ettevõtte tegutseb ja millal ettevõtte ajaloos sinna jõuti? Kui kaua võttis aega, et jõuda rahvusvahelistele turgudele? Kuidas toimus välisturule sisenemine? Mis strateegiaid kasutati?

Enics on üks maailma juhtivaid tööstuselektronika lahenduste pakkujaid. Eesti filiaal on tütarettevõtte. Antud ettevõtte on olemas Soomes, Rootsis, Hiinas, Slovakkias, Šveitsis, Malaysias.

4. Millised tegurid mängivad ettevõtte rahvusvahelistumisel suurt rolli? Mis on ettevõtte eduka rahvusvahelistumise põhjused? Kui suur on konkurents välisturgudel? Kuidas erineb konkurents eri turgudel?

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Keel, EL rahaline toetus. Turu otsimine. Peab olema kompetents sellest, kuidas turgu leida ja kuidas õieti rahvusvaheliselt müüki teha. Selleks on vaja teha erinevad kataloogid või avada müügikoht, kuhu saab oma näidikud tuua.

5. Kui palju migrante töötab teie firmas? Kui kaua nad töötavad teie firmas? Millistel ametikohtadel nad töötavad? Missugustest riikidest tuleb kõige rohkem migrante?

Ma ei tea täpselt, aga minu vahetuses on umbes 5-8 inimest. Kõik nad on meie tehases töötanud peaaegu aasta. Tavaliselt on nad kõik tavalistel ametikohtadel lihttöölised. Kõige rohkem tuleb Ukrainast.

6. Kuidas leidsid migrandid oma tee firmani? Missugused värbamisemeetodeid kasutate? Kas teil on sisseelamisprogramme neile? Kodu otsimine?

Meie juurde jõudsid nad teiste värbamisagentuuride kaudu. Pakume omalt poolt abiprogramme ehk aitame dokumentidega, üürime nende jaoks elamispinda. Organiseerime tööl käimise jaoks transporti.

7. Mis on peamised kasud, mis migrandid on firmale toonud? Näiteks kas olete võtnud üle meetodeid/tehnoloogiaid/tehnikaid migrantide koduriikidelt, et ettevõtte tegemisi arendada? Kas migrantide rakendamisel on olemas ka miinused? Millised?

Kultuuriline rikastamine. Tulevad siia sellepärast, et palk on parem kui kodumaal. Miinus on selles, et tekib suur koduigatsus. Samas on olemas ka keelebarjäär, mis teeb integreerimise raskemaks.

8. Milline/kui suur on migrantide roll ettevõtte rahvusvahelistumisel? Kas migrandid on firmale soovitanud uusi turge, aidanud luua mingitel välisurgudel kontakte, andnud infot, milliseid tooteid saaks välisurjul edukamalt müüa või kuidas neid paremini reklaamida? Palun rääkige mõnest näitest pikemalt.

Kuna kõik migrandid töötavad tavalistel ametikohtadel, siis keegi ei küsi neilt, kuidas saaksime oma tootmist parandada ja üldiselt pole ma näinud ega kuulnud, et keegi nende arvamust arvestaks.

9. Kas migrantide kaasamine rahvusvahelistumisel on toonud kaasa ka mingeid probleeme? Milliseid?

Ma arvan, et ei. Nüüd on meil aga tavaks võtta Euroopa Liidu toel tööle migrante, selle asemel, et lihtsalt palka tõsta ja palgata Eestis elavaid ja töötavaid inimesi. Kõik migrandid lihtsalt aitavad meid igapäevatoos.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

10. Kas soovitaksite migrantide kaasamist ka teistele firmadele või ei? Miks?

Kõik sõltub sellest, mida ettevõtte teeb ja mida ta otsib. Jah, turu-uuringute jaoks teises riigis. Lihttöö jaoks peab olema hea motivatsioon.

11. Kuidas on rahvusvaheline keskkond mõjutanud teie töötajate heaolu? Mida see eeldab töötajatelt?

Muudab ettevõtte mitmekesisemaks ehk põnevamaks. Tänu sellele palju töölised õppisid vene keelt.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Lisa 3. Axinom OÜ

Küsimustik: Migrantide roll Eesti ettevõtete rahvusvahelistumisel

Tere! Palun Teie abi lõputöö kirjutamisel. Käesolev küsitlus on osa töö uurimusest. Palun vastata antud küsimustikule, kui teie ettevõttes töötavad migrandid (Eestisse kolinud välismaalased või välismaal sündinud Eesti elanike järeltulijad või Eestist välismaale kolinud ja seal praegu elavad töötajad). Tulemused jäävad anonüümseks ning neid kasutatakse ainult üldistatud kujul ehk oma töös ma ei maini konkreetse migrandi nime. Uurimuse tulemusel selgitatakse välja, missugune roll on migrantidel Eesti ettevõtetes.

Suur tänu vastamast!

Parimate soovidega

Jekaterina Silm

Tartu Ülikooli majandusteaduskonna III kursuse tudeng

1. Mis on Teie ametipositsioon ettevõttes?

Lahenduse arhitekt

2. Rääkige natuke ettevõttest endast. Mis on teie konkurentsieelis?

Axinom on tütarettevõtte Eestis. Axinom pakub tarkvaratooteid sisupõhiste platvormidele. Meedia-, lennundus- ja mobiilsusettevõtted üle maailma kasutavad Axinomi tooteid sisu- ja tarkvarateenuste ettevalmistamise, haldamise, turvalisuse ning tarnimise keeruliste väljakutsete lahendamiseks. Pädevus digitaalse meedia valdkonnas. Võimaldame oma partneritel luua kiiresti hämmastavaid sisule orienteeritud lahendusi, sõltumata tööstusest või rakendusest. Paljud meedia- ja transpordivaldkonna juhtivad organisatsioonid kasutavad Axinomi lahendusi. Meie tehnoloogiapõhised tooted võimaldavad oma kliente paremini teenindada.

3. Kas ettevõtte oli algselt juba loodud rahvusvahelistele turgudele? Miks? Mitmel välisturul ettevõtte tegutseb ja millal ettevõtte ajaloos sinna jõuti? Kui kaua võttis aega, et jõuda rahvusvahelistele turgudele? Kuidas toimus välisturule sisenemine? Mis strateegiaid kasutati?

Saksamaa on ettevõtte päritolu. Eesti filiaalid on emaettevõtte tütarettevõtted. Niisiis, rahvusvaheline fookus oli ettevõtte esimesest päevast peale.

4. Millised tegurid mängivad ettevõtte rahvusvahelistumisel suurt rolli? Mis on ettevõtte eduka rahvusvahelistumise põhjused? Kui suur on konkurents välisturgudel? Kuidas erineb konkurents eri turgudel?

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Edu põhjus - pädevus digitaalse meedia valdkonnas. Konkurentsimaastik on selles valdkonnas üsna tihe.

5. Kui palju migrante töötab teie firmas? Kui kaua nad töötavad teie firmas? Millistel ametikohtadel nad töötavad? Missugustest riikidest tuleb kõige rohkem migrante?

Saime sisserändajad ettevõttes paljudele ametikohtadele – kvaliteedi tagamine, inseneritöö, projektijuhtimine, turundus. Märkimisväärseimad migrantide päritoluriigid – Ukraina, Türgi, India, Läti, Venemaa. Kuid meil oli juhtumeid ka teistest riikidest, nagu Bangladesh, Pakistan, Afganistan, Iraan, ...

6. Kuidas leidsid migrandid oma tee firmani? Missugused värbamismeetodeid kasutate? Kas teil on sisseelamisprogramme neile? Kodu otsimine?

Leidsime nad oma tavapärase värbamiskanalite kaudu. Meil on ümberpaigutamisprogramm. Üürime elamispiinda nende jaoks. Aitame dokumentidega.

7. Mis on peamised kasud, mida migrandid on firmale toonud? Näiteks kas olete võtnud üle meetodeid/tehnoloogiaid/tehnikaid migrantide koduriikidelt, et ettevõtte tegemisi arendada? Kas migrantide rakendamisel on olnud ka miinuseid? Millised?

Kasu saime – täitsime avatud positsioonid. Ütleme, et mitte negatiivsed küljed, vaid kultuuriline eripära võib olla keeruline. Näiteks üks Pakistanist pärit daam teatas meile mingil hetkel, et lahkub ettevõttest. Ta põhjendas seda sellega, et meie töötempo ei sobi talle. Ettevõtte jaoks see oli ootamatu asi, kuna temaga olid seotud mõned projektid. Sel põhjusel jäi mingiks ajaks töö seisma. Kuid see on vaid konkreetne juhtum, üldisel tasandil ei toimu midagi kriitilist.

8. Milline/kui suur on migrantide roll ettevõtte rahvusvahelistumisel? Kas migrandid on firmale soovitanud uusi turge, aidanud luua mingitel välisturgudel kontakte, andnud infot, milliseid tooteid saaks välisturul edukamalt müüa või kuidas neid paremini reklaamida? Palun rääkige mõnest näitest pikemalt.

Andkem hinnang mõnevõrra lihtsamal viisil, st arvutame välja migrantide suhe töötajate üldarvusse. Annan umbkaudse hinnangu, et umbes 15% ettevõtte töötajatest on sisserändajad. Kuna suhtlemine toimub inglise keeles, siis on palju kergem suhelda välisturgudega. Samas need migrandid reklaamivad meie toodangut oma koduriigis. Kuna meil töötavad infotehnoloogiaga seotud inimesed, siis nemad toovad meile palju kasu. Nad lahendavad meie kasvuvajadusi ehk aitavad laiendada väljastpoolt Eestit. Tänu Ukrainast pärit migrantidele

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

oleme loonud kontakti sellisse firmaga nagu 3SS. 3SS alustas Sumi esindatuse loomist 2011. aastal. Seal on neil umbes 20-liikmeline meeskond, kes keskendub suure jõudlusega tarkvara arendamisele. Oleme suutnud müüa meie tehtud meedia tarkvara neile.

9. Kas migrantide kaasamine rahvusvahelistumisel on toonud kaasa ka mingeid probleeme? Milliseid?

Mainisin eespool üht konkreetset juhtumit. Ja konkreetseid juhtumeid võib olla veelgi. Aga üldisel maastikul ei ole midagi liiga kriitilist. Jah, on kultuurilisi eripärasid, millega peate kohanema, kuid meil õnnestus sellised väljakutsed edukalt lahendada.

10. Kas soovitaksite migrantide kaasamist ka teistele firmadele või ei? Miks?

Noh, kui teil on vaja täita avatud ametikoht, siis selle täitmine välismaalasega on üks võimalus. Kas ma soovitaksin seda või mitte – pole kindel, ma ei tea teiste ettevõtete kontekstist midagi. Ma lihtsalt tean, et neil on selline võimalus.

11. Kuidas on rahvusvaheline keskkond mõjutanud teie töötajate heaolu? Mida see eeldab töötajatelt?

Kõik on hea. Väljakutsed on lahendatavad. Ettevõtte on muutunud mitmekesisemaks, põnevamaks ja rikkalikumaks. Suhtluskeel on pigem inglise keel. Toimub integreerimine. Kahjuks pole aega pikemaks analüüsiks.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Lisa 4. Tarmetec OÜ

Küsimustik: **Migrantide roll Eesti ettevõtete rahvusvahelistumisel**

Tere! Palun Teie abi lõputöö kirjutamisel. Käesolev küsitlus on osa töö uurimusest. Palun vastata antud küsimustikule, kui teie ettevõttes töötavad migrandid (Eestisse kolinud välismaalased või välismaal sündinud Eesti elanike järeltulijad või Eestist välismaale kolinud ja seal praegu elavad töötajad). Tulemused jäävad anonüümseks ning neid kasutatakse ainult üldistatud kujul ehk oma töös ma ei maini konkreetse migrandi nime. Uurimuse tulemusel selgitatakse välja, missugune roll migrantidel Eesti ettevõtetes.

Suur tänu vastamast!

Parimate soovidega

Jekaterina Silm

Tartu Ülikooli majandusteaduskonna III kursuse tudeng

1. Mis on Teie ametipositsioon ettevõttes?

Koordinaator, seadmeoperaator

2. Rääkige natuke ettevõttest endast. Mis on teie konkurentsieelis?

Tarmetec on tehnoloogiaettevõte, mis arendab ja valmistab tooteid meditsiini-, auto- ja toiduainetööstustele. Valmistatakse autodele lisavarustustooted. Müüakse Metec brändi all enamikes Euroopa riikides. Tihti uuendatakse masinaid. Need lähevad palju kiiremaks ja täpsemaks. Uued lahendused võimaldavad lühendada seadmete seisuaega ümberhäälestuse. Kasutatakse laserlõikus- ja torupainutustehnoloogiat. Need ongi meie konkurendieelised.

3. Kas ettevõtte oli algselt juba loodud rahvusvahelistele turgudele? Miks? Mitmel välisturul ettevõtte tegutseb ja millal ettevõtte ajaloos sinna jõuti? Kui kaua võttis aega, et jõuda rahvusvahelistele turgudele? Kuidas toimus välisturule sisenemine? Mis strateegiaid kasutati?

Alguses peale ettevõtte oli rajatud rahvusvahelistele turule. Tarmetec OÜ on edukas eksportöör, tehes müüki Euroopa Liidu riikidesse nagu Rootsi, Saksamaa, Soome. Ekspordi osakaal käibest on orienteeruvalt 46%. Kui vaadata praegu olukorda, siis me ekspordime kaupa juba 27 riiki. Kuna ettevõtte juba tegutseb aastast 1993, siis ajapikku tulime välisturule.

4. Millised tegurid mängivad ettevõtte rahvusvahelistumisel suurt rolli? Mis on ettevõtte eduka rahvusvahelistumise põhjused? Kui suur on konkurents välisturgudel? Kuidas erineb konkurents eri turgudel?

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Edu võti on kindlasti pädevus, arendus ja kiirus. Tihti uuendatakse masinaid. Need lähevad palju kiiremaks ja täpsemaks. Uued lahendused võimaldavad lühendada seadmete seisuaega ümberhäälestuse. Kasutatakse laserlõikus- ja torupainutustehnoloogiat. Kasutame selliseid materjale, tehnoloogiaid ja töömeetodeid, mis hoiaksid ära või vähendaksid elukeskkonna saastatust ja hoiaksid inimeste tervist. Iga uue tehnoloogia, seadme, materjali ja töömeetodi kasutuselevõtul hindame ka selle võimalikku mõju keskkonnale. Juhindume oma käitumises energiasäästlikumate töömeetodite ja keskkonnasõbralikumate tehnoloogiate kasutamisest, taaskasutuse põhimõttest. Jälgime keskkonna jätkuva parendamise põhimõtteid, hinnates regulaarselt oma tegevusega seonduvaid keskkonnamõjusid, ennetades ja vähendades oluliste kahjulike mõjude toimet keskkonnale. Vältime või minimeerime saasteriski ja võimalike õnnetuste teket.

5. Kui palju migrante töötab teie firmas? Kui kaua nad töötavad teie firmas? Millistel ametikohtadel nad töötavad? Missugustest riikidest tuleb kõige rohkem migrante?

Kõige rohkem migrante on tulnud Ukrainast, kuid on olemas Pakistanist, Iraanist. Ukrainlastega on tavaliselt nii, et nad kauem kui aasta ei ole siin, õpivad ameti selgeks ja lähevad edasi, näiteks Soome. Tavaliselt on lihttöölised, masinate peal.

6. Kuidas leidsid migrandid oma tee firmani? Missugused värbamismeetodid kasutate? Kas teil on sisseelamisprogramme neile? Kodu otsimine?

Mingi värbamisprogramm on meil olemas, ma täpselt ei tea. Mõned leidsid tuttavate, sugulaste kaudu. Sisseelamisprogramm puudub.

7. Mis on peamised kasud, mida migrandid on firmale toonud? Näiteks kas olete võtnud üle meetodeid/tehnoloogiaid/tehnikaid migrantide koduriikidelt, et ettevõtte tegemisi arendada? Kas migrantide rakendamisel on olemas ka miinused? Millised?

Positiivne külg, et täitsime tühjad töökohad. Saame rohkem toodet teha. Negatiivne külg on kultuuriline ja usu eripära. Näiteks Pakistanist ja Iraanist migrandid pidid iga nelja tunni tagant palvetama. Võtsid oma vaiba ja palvetasid. Samal ajal teised tegid tööd.

8. Milline/kui suur on migrantide roll ettevõtte rahvusvahelistumisel? Kas migrandid on firmale soovitanud uusi turge, aidanud luua mingitel välisurgudel kontakte, andnud infot, milliseid tooteid saaks välisurul edukamalt müüa või kuidas neid paremini reklaamida? Palun rääkige mõnest näitest pikemalt.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Suurem osa migrante on muidugi lihttöölised. Kuid ka olemas need, kes töötavad kontoris. Tänu migrantidele, saime uusi turge, huvitavaid ideid ja innovatsiooni. Näiteks rohkem kui 100 erinevast üksikust detailist kokku keevitatud koostule kinnituvad nii juhi iste, roolisammas, gaasi- ja piduripedaal kui hulgaliselt muid traktori tööks vajalikke osi ja agregate. Kõik detailid peavad olema positsioneeritud millimeetri täpsusega vaatamata sellele, et keevitustööde käigus on metallil soov deformeeruda. On väljakutse valmistada selliseid kooste nii, et nende osi ei oleks vaja pärast keevitust mehaaniliselt üle töödelda, vaid nõutav täpsus saavutatakse juba "targalt" keevitades. Neid osasid tänu migrandi soovile sai müüa Ukrainasse. Oli juhtum, et töötas Ukrainast pärit migrant. Ta oli väga andekas ja aitas läbi viia oma tuttava firmasse Meteci kaupa. Ukrainas väike ettevõtte oli huvitatud traktorite jaoks vajalikest osadest. Kahjuks pikaajalised suhted Ukraina turuga ei tekkinud ja see oli ühekordne müük. Antud Ukraina ettevõtte läks pankroti seoses Covid-19 pandeemiaga. Rohkem ei ole proovinud Ukrainasse midagi eksportida. Antud migrant naases ka koju tagasi. Püsiturgudes jäävad ikka Soome, Rootsi ja Saksamaa.

9. Kas migrantide kaasamine rahvusvahelistumisel on toonud kaasa ka mingeid probleeme? Milliseid?

Nagu enim mainisin usu erimeelsusi. Kultuuri eripära.

10. Kas soovitaksite migrantide kaasamist ka teistele firmadele või mitte? Miks?

Soovitaksin küll ukrainlasi, kuna nad teevad seda, mida öeldakse ja palka juurde ei küsi. Kuid nendega on see hirm, et kui amet on selge, lähevad nad teise riiki.

11. Kuidas on rahvusvaheline keskkond mõjutanud teie töötajate heaolu? Mida see eeldab töötajatelt?

Toimub keele õppimine. Laiendatakse silmaringi.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Summary

THE ROLE OF MIGRANTS IN THE INTERNATIONALIZATION OF ESTONIAN COMPANIES

Jekaterina Silm

Migration plays an important role in the economic, cultural and scientific development of almost every country. Moreover, it is an integral part of a market economy today. In the theoretical part, we look at how migration processes are characterized by many controversial issues that can be interpreted both positively and negatively. Therefore, we will look at the pros and cons of migration and its role in changing people's economic situation. At the same time, let's look at the nature and types of migration. What are the roles of migrants in the internationalization of companies?

The aim of the bachelor's thesis is to find out the role of migrants in the examples of Estonian companies Enics Eesti AS, Axinom Eesti OÜ and Tarmetec OÜ.

Tasks:

- To give an overview of the nature and types of internationalization and international migration on the basis of theoretical literature
- Investigate the role of migrants in internationalization highlighted in the scientific literature
- To give an overview of the research method and the researched companies
- To study the impact of migrants on Estonian companies on the basis of Enics Eesti AS, Axinom Eesti OÜ, Tarmetec OÜ

In the theoretical part, it is important to provide an overview of theoretical approaches to internationalization and the role of migrants, to analyze the answers to two open questions: (1) What are the nature and types of internationalization of companies and international migration? and (2) What are the roles of migrants in the internationalization of companies?

In the empirical part, the companies Enics Eesti AS, Axinom Eesti OÜ and Tarmetec OÜ are studied. The first chapter provides an overview of the companies' introduction and methodology. The second chapter examines the role of migrants in the internationalization of these companies.

In the empirical part, the author analyzes three companies, Enics AS, Axinom OÜ and Tarmetec OÜ. The impact of migrants on the internationalization of companies will be examined. The work revealed that Axinom OÜ is a "Born Global" style company and Enics AS and Tarmetec OÜ is an Uppsala model.

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

To be better on segments, companies try to satisfy all the wishes of the customer and do their things with high quality. Immigrants can give companies knowledge of their country of origin. It can become a valuable source of knowledge for companies in the process of internationalization. From a knowledge-based perspective, it is clear how companies' resource responsibilities abroad depend on their immigration: migrants' knowledge of the country reduces uncertainty and makes the management of foreign operations more efficient.

Migrants have to adapt to completely new conditions, learn a second language, laws, rules of conduct in a society that is not always easy.

This bachelor's thesis provides a good overview of how migrants affect three completely different companies. This issue is relevant because migrants are constantly migrating. This will allow further research into the company's internationalization processes and the impact of migrants on the company. At the same time, it would be interesting to study the companies that migrants themselves have done in Estonia. Are they successful and how did they affect the Estonian economy?

MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Jekaterina Silm,

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose **MIGRANTIDE ROLL EESTI ETTEVÕTETE RAHVUSVAHELISTUMISEL**,

mille juhendaja on kaasprofessor Tiia Vissak,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Jekaterina Silm

12.05.2022